

3ο ΓΕΛ ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ : ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΑ (BULLYING)
ΤΜΗΜΑ : Α1

Εργασία από τους μαθητές
Ακοπιάν Εμμανουήλ - Μιχαήλ
Αμανατίδης Χρήστος
Ελευθεριάδου-Ηλιάδου Αλίκη
Καλαϊτζίδης Γεώργιος
Καρακαλίδης Παύλος

ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2014-2015

Big
Ugly
Loner
Losers
Yearning attention

Υπεύθυνος Καθηγητής
κ. Θεοδωρίδης Γρηγόριος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Πρόλογος.....σελ. 4
2. Περίληψη.....σελ. 5

ΕΡΕΥΝΑ

➤ Κεφάλαιο 1: Ορισμός και Περιγραφή του Φαινομένου.....σελ. 7
➤ Κεφάλαιο 2 : Ιστορία του Bullying – Εκφοβισμούσελ. 9
➤ Κεφάλαιο 3 : Είδη του Bullying.....σελ. 11
3.1: Λεκτικός Εκφοβισμός.....σελ. 11
3.2: Ψυχολογικός Εκφοβισμός.....σελ. 13
3.3: Σωματικός Εκφοβισμός.....σελ. 14
3.4: Cyberbullying – Ηλεκτρονικός Εκφοβισμόςσελ. 15
3.5: Φυλετικός Εκφοβισμός.....σελ. 19
3.6: Σεξουαλικός Εκφοβισμός.....σελ. 20
➤ Κεφάλαιο 4: Χαρακτηριστικά Θύτη – Θύματος – «Αυτόπτων Μαρτύρων».....σελ.22
4.1: Θύτης.....σελ.22
4.2: Θύμα.....σελ.23
4.3: Αυτόπτης Μάρτυρας.....σελ.24
➤ Κεφάλαιο 5: Αίτια και Επιπτώσεις του Φαινομένου.....σελ.26

- Κεφάλαιο 6: Τρόποι Αντιμετώπισης και Στατιστικά του Φαινομένου.....σελ. 32
 - Κεφάλαιο 7: Συμπεράσματα και Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου.....σελ. 39
 - Κεφάλαιο 8: Συνέντευξη με ψυχολόγο.....σελ. 51
3. Επίλογος.....σελ. 56

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

- I. Ερωτηματολόγιο.....σελ.58
- II. Βιβλιογραφία.....σελ.62

Πρόλογος

Η εργασία αυτή , με τίτλο Σχολικός Εκφοβισμός – Bullying, πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της Ερευνητικής Εργασίας του 3^{ου} Γενικού Λυκείου Αμπελοκήπων Θεσσαλονίκης του Α1 τμήματος της Α΄ Ομάδας με επιβλέπων καθηγητή τον κ. Γ. Θεοδωρίδη. Η θεματική της αντλείται από το ενδοσχολικό περιβάλλον και γενικότερα από τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται και αντιμετωπίζει η κοινωνία το φαινόμενο.

Τα κεφάλαια 1-2 είναι γενικά και αναλύεται το τι είναι bullying, από πού προήλθε και η ετυμολογική προέλευση του όρου. Τα επόμενα δύο κεφάλαια (3-4) εξετάζουν τα πιο συνήθη είδη του φαινομένου και τα χαρακτηριστικά, το ψυχολογικό, σωματικό και κοινωνικό προφίλ του θύτη, του θύματος και του παρατηρητή – αυτόπτη μάρτυρος . Τα κεφάλαια 5-6 εξετάζουν τις αιτίες που οδηγούν κάποιον να ασκήσει ή να του ασκηθεί βία – εκφοβισμός. Εξετάζει , επίσης, τόσο τις επιπτώσεις όσο και τους τρόπους αντιμετώπισης του (σχολικού) εκφοβισμού. Στο 7^ο κεφάλαιο εμφανίζονται τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου που έφτιαξε και διεξήγαγε η ομάδα μας ενώ στο 8^ο κεφάλαιο εμφανίζεται η συνέντευξη που υπήρξε από ένα ειδικό ιατρό (ψυχολόγο) σχετικά με το φαινόμενο.

Στόχος της ερευνητικής αυτής εργασίας είναι τόσο να κατανοήσουμε τις σκέψεις των συνανθρώπων μας γύρω από την ενδοσχολική βία, τις γνώσεις τους γύρω από αυτό το θέμα όσο και να μάθουμε και οι ίδιοι λίγα πράγματα γύρω από αυτό το φαινόμενο, το οποίου εξάλλου είναι ένα ευαίσθητο και μελανό σημείο της κοινωνίας μας.

Στο σημείο αυτό , οφείλουμε να ευχαριστήσουμε τον κ. Θεοδωρίδη για την πολύτιμη βοήθεια του και που με τις συμβουλές του μας βοήθησε να φτιάξουμε την εργασία αυτή, καθώς και όλους όσους βοήθησαν στην διεξαγωγή της ερευνάς μας.

Περίληψη

Ο σχολικός εκφοβισμός ή θυματοποίηση ή όπως έχει επικρατήσει, bullying, είναι ένα από τα πιο συνήθη φαινόμενα του 21^{ου} αιώνα , που απασχολεί την πλειοψηφία των ανθρώπων στην κοινωνία μας. Το bullying είναι η δραστηριότητα των επαναλαμβανόμενων, επιθετική συμπεριφορά, με σκοπό να βλάψει ένα άλλο άτομο, σωματικά, ψυχικά ή συναισθηματικά και είναι η πλέον διαδεδομένη μορφή επιθετικής συμπεριφοράς στα σχολεία. Είναι ένα φαινόμενο στο οποίο εμπλέκεται πληθώρα ανθρώπων και έχει πολλές συνέπειες τόσο στους εμπλεκόμενους όσο και στους παραβρισκόμενους.

Καθώς στο φαινόμενο αυτό εμπλέκονται κυρίως νέοι, η οικογένεια και το σχολείο αποτελούν πρωταρχικό ρόλο στην πρόληψη αλλά και στην εξάλειψη του. Ο εκφοβισμός αυτός αποτελεί πεδίο που συγκεντρώνει αυξανόμενο ενδιαφέρον από ειδικούς παγκοσμίως. Ακόμα όμως δεν μπορεί να δοθεί ένας ακριβής ορισμός του φαινομένου καθώς λόγω της ραγδαίας εξέλιξης της κοινωνίας, το φαινόμενο αυτό εκδηλώνεται με διάφορες μορφές.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναρωτηθούμε : « τι είναι bullying;» , « πως ασκείται;» , «πως νιώθει ο θύτης και πως το θύμα;» , «ποιες είναι οι αιτίες και ποιες οι συνέπειες;», «πόσο συχνό είναι;». Η παρούσα εργασία διερευνά την ιστορία, τα είδη , τα αίτια και τα αιτιατά του. Τα παραπάνω ερωτήματα που πιθανώς μπορεί να έχετε απαντώνται στο κυρίως μέρος της εργασίας.

ΚΥΡΙΩΣ ΜΕΡΟΣ

-

ΕΡΕΥΝΑ

Κεφάλαιο Πρώτο: *Bullying – Ορισμός και Περιγραφή*

Ορισμός:

Η θυματοποίηση, γνωστή και ως bullying είναι δύσκολο να οριστεί, καθώς εμφανίζεται ποικιλόμορφα. Ένας τρόπος για να οριστεί είναι ο εξής: «Ο εκφοβισμός μπορεί να οριστεί ως η δραστηριότητα των επαναλαμβανόμενων, επιθετική συμπεριφορά, με σκοπό να βλάψει ένα άλλο άτομο, σωματικά, ψυχικά ή συναισθηματικά.» Ένας δεύτερος τρόπος είναι ο παρακάτω : «Ο εκφοβισμός είναι η χρήση βίας, απειλής ή εξαναγκασμού για κατάχρηση , εκφοβίζουν , ή επιθετικά κυριαρχούν άλλους. Η συμπεριφορά αυτή επαναλαμβάνεται συχνά και συνήθη.»

Περιγραφή το φαινομένου:

Το bullying αποτελεί ένα από τα συνηθέστερα και σημαντικότερα προβλήματα προς επίλυση του 21^{ου} αιώνα παγκοσμίως, όπως ανέδειξε η διεθνής εκπαιδευτική σκηνή. Σε παγκόσμιο επίπεδο, υπάρχει από τότε που «γεννήθηκε» η μαζική εκπαίδευση, αλλά πήρε μεγαλύτερες διαστάσεις σήμερα, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, όπου η εκπαίδευση πήρε πολυπολιτισμική διάσταση. Διαπιστώνεται ότι ο εκφοβισμός και η επιθετική συμπεριφορά μεταξύ ανηλίκων είναι πλέον ένα από τα συνηθέστερα φαινόμενα τόσο στα αστικά και ημιαστικά σχολεία όσο και στα σχολεία των αγροτικών περιοχών.

Οι δε θύτες, ως εκφοβιστές, έχουν ως κίνητρό τους την πρόκληση σωματικού ή και ψυχικού πόνου. Μπορεί, ακόμη, να δώσουν στον εκφοβισμό τη μορφή της ανοιχτής επίθεσης με το να προβούν σε βρισιές, προσβολές, ξύλο, σπρώξιμο, κλωτσιές κλπ. ή τη μορφή του έμμεσου εκφοβισμού, όπως η διάδοση διάφορων φημών ή των εξοστρακισμό από τις παρέες.

Τα δε θύματα βιώνουν τον εκφοβισμό ως μία διαρκή και επαναλαμβανόμενη για σεβαστό χρονικό διάστημα πράξη παρενόχλησης εκ μέρους των εκφοβιστών που μπορεί να πάρει τη μορφή της σωματικής, λεκτικής, συναισθηματικής ή/ και της σεξουαλικής ακόμη απειλής και πράξης.

Κεφάλαιο Δεύτερο : Ιστορία του Σχολικού Εκφοβισμού

Ο όρος bully χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά κατά την δεκαετία του 1530 υπό την έννοια «γλυκέ μου /γλυκιά μου», πιθανώς λέξη καταγόμενη από την Ολλανδική λέξη «boel» που σημαίνει «αδερφός», η οποία με τη σειρά της κατάγεται από την λέξη «buole» από τα Μεσαιωνικά Γερμανικά.

Η χρήση της λέξης όμως με τη σημερινή σημασία χρονολογείται πίσω στον 18^ο αιώνα, αλλά εκείνη την εποχή bullying θεωρούσαν μόνο το σωματικό και τον λεκτικό εκφοβισμό. Η έννοια όμως της λέξης άλλαξε μέσα στον 19^ο αιώνα. Ο όρος bullying δεν αναγνωρίστηκε δημοσίως μέχρι την δημοσίευση μιας γνωστής εφημερίδας με σκοπό να γνωστοποιήσει την συμπεριφορά. Το 1862, η εφημερίδα The Times έγραψε την πρώτη ιστορία εκφοβισμού αναφέροντας πως ένας στρατιώτης πέθανε (ή αυτοκτόνησε) λόγω του bullying. Επίσης η ίδια εφημερίδα ανέφερε πρώτη τις επιπτώσεις και αναφέρει επίσης πως ο στρατιώτης αντιμετώπιζονταν σαν αντικείμενο. Αναφέρεται επίσης πως εκείνη την εποχή το bullying αντιμετώπιζονταν σαν μια συμπεριφορά φυσιολογική.

Ιστορικά το πιο σημαντικό ορόσημο στην έρευνα του εκφοβισμού διεξάχθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1970 από τον Dan Olweus. Ο ίδιος δημιούργησε το Πρόγραμμα Πρόληψης Bullying Olweus (Olweus Bullying Prevention Program aka OBPP). Με το πρόγραμμα αυτό ο εκφοβισμός στα σχολεία μειώθηκε κατά πολύ αλλά δεν εξαλείφθηκε ποτέ. Το αποκορύφωμα του φαινομένου σημειώθηκε το 1999 όταν δύο έφηβοι πυροβόλησαν και σκότωσαν πολλούς συμμαθητές τους ύστερα από την δικιά τους ύπαρξη ως θύματα. Το γεγονός αυτό προκάλεσε παγκόσμια καταστροφή λόγω της κατάστασης και επειδή αποκάλυψε την ωμή αλήθεια γύρω από το φαινόμενο.

Με την ανακάλυψη και τη διάδοση του internet, οι χρήστες άρχισαν να το χρησιμοποιούν σαν «παιδική χαρά» για τον εκφοβισμό. Επίσης, πολύ έφηβοι σήμερα χρησιμοποιούν, εκτός του Διαδικτύου , τα κινητά τους τηλέφωνα, τα οποία βρίσκονται σε άνοδο καθώς και το φαινόμενο και ιδιαίτερα μια υποκατηγορία του φαινομένου το Cyberbullying βρίσκονται σε άνοδο.

Απαντώντας σε τούτα τα θέματα, η κυβέρνηση έχει θεσπίσει νέους νόμους για να πατάξει τέτοιες συμπεριφορές. Παρόμοια με το πρόγραμμα του Olweus, νομοθέτες θέσπισαν νόμους και αναγκάζουν τα σχολεία να τους εφαρμόζουν, ακόμα και στα πιο μικρά σε βαθμό περιστατικά, με σκοπό να εξαλειφθεί τελείως , έστω στα σχολεία.

Κεφάλαιο Τρίτο : Είδη του Bullying

Το bullying, όπως προαναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, καθώς εμφανίζεται με ποικίλους τρόπους είναι δύσκολο να οριστεί. Έτσι χωρίζεται σε υποκατηγορίες κυριότερες εκ των οποίων είναι : ο λεκτικός εκφοβισμός, και στις ημέρες με την άνθιση της τεχνολογίας, βρίσκεται σε μεγάλη εξέλιξη το cyberbullyingόπως είναι γνωστό στα ελληνικά, ηλεκτρονικός εκφοβισμός. Στο υπόλοιπο κεφάλαιο θα αναπτυχθούν τα πιο γνωστά και συνήθη είδη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.1: ΛΕΚΤΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ

Λεκτικός εκφοβισμός θεωρείται οποιαδήποτε πράξη κατά την οποία κάποιος χρησιμοποιεί τη γλώσσα για να βγει υπεράνω κάποιου άλλου και να προσπαθήσει να τον ελέγξει. Έτσι λεκτικός εκφοβισμός θεωρείται:

- ✓ **Χρήση προσβλητικής γλώσσας** : Όλοι οι άνθρωποι έχουμε ελαττώματα, κάποιιο όμως φροντίζουν να τα υπενθυμίζουν με άσχημο τρόπο σε κάποια άλλα άτομα είτε χλευάζοντας είτε χρησιμοποιώντας προσβλητικές λέξεις σχετικά με το στυλ, το σώμα ή τη νοημοσύνη κάποιου.

- ✓ **Λεκτική Παρενόχληση** : Συμβαίνει συχνά για να διασκεδάσει ο θύτης με το θύμα, παρενοχλώντας το σε οποιαδήποτε πράξη απλά επειδή δεν το αρέσει κάποια συμπεριφορά του.
- ✓ **Εκβιασμός** : Ο εκβιασμός ασκεί ψυχολογική πίεση στο άτομο που την δέχεται και προκαλεί άγχος και αναστάτωση, πολλές φορές και αυτοκτονία.
- ✓ **Έμμεσος Λεκτικός εκφοβισμός**: Αποτελεί η παρακίνηση τρίτου προσώπου να προσβάλει ή να εκμεταλλευτεί το θύμα. Επίσης, η οποιαδήποτε διάδοση φημών, ανώνυμα τηλεφωνήματα και ακόμα τα ανώνυμα και υβριστικά γράμματα, επιστολές ή email.

Οι λέξεις έχουν δύναμη από μόνες τους δύναμη. Μπορεί οι συνέπειες να μην είναι εμφανείς στην αρχή του φαινομένου όπως στο σωματικό εκφοβισμό, αλλά είναι μακροπρόθεσμες και είναι καμιά φορά πιο καταστροφικές και επιζήμιες από το σωματικό, καθώς καταστρέφουν το άτομο από μέσα.

Ενδοσχολική Βία

Η ενδοσχολική βία και ο εκφοβισμός είναι σύνθετο φαινόμενο και στην εκδήλωσή του συμβάλλει η αλληλεπίδραση ατομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων.

Πάρα πολλοί μαθητές σε όλο τον κόσμο δέχονται επιθέσεις εκφοβισμού και βίας στο σχολείο. Το γεγονός, όμως, αυτό δεν σημαίνει ότι έχουν κάτι λανθασμένο που να δικαιολογεί την εκδήλωση τέτοιου είδους συμπεριφορών εναντίων τους. Πολλές φορές στόχος γίνεται το «διαφορετικό», το οποίο μπορεί να είναι είτε εξωτερικό είτε εσωτερικό.

Για παράδειγμα το χρώμα του δέρματος, η εθνικότητα, το φύλο, το θάρος, η σχολική επίδοση , η κοινωνική συστολή. Με την έννοια αυτή, ο καθένας μπορεί να γίνει στόχος εκφοβιστικών και βίαιων συμπεριφορών σε κάποια φάση της ζωής του και συνεπώς το συγκεκριμένο φαινόμενο μας αφορά ΟΛΟΥΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.2 : ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ

Στην πραγματικότητα, το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού δύσκολα μπορεί να οριστεί, αφού εκδηλώνεται με διάφορες μορφές. Οι εκδηλώσεις αυτές μπορούν να πάρουν την μορφή της ψυχολογικής βίας και εκφράζονται με διάφορα πειράγματα, παρατσούκλι, κοροϊδία, διάδοση φημών, εξύβριση, ταπείνωση-εξευτελισμό, ρατσιστικά σχόλια , απειλών ή και τρομοκρατίας. Η ψυχολογική βία περιλαμβάνει, επίσης, και τον εσκεμμένο αποκλεισμό μαθητών από διάφορες κοινωνικές και σχολικές δραστηριότητες.

Εδώ ανήκουν η επανειλημμένη καταδίωξη, οι απειλές , τα ανεπιθύμητα email και τα μηνύματα, οι προσβλητικές ιστοσελίδες, οι απειλητικές κινήσεις , η εκμετάλλευση , ο συναισθηματικός εκβιασμός, και τέλος οι απειλές σε κάποιον για την ασφάλειά του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.3 : ΣΩΜΑΤΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ

Το θύμα δέχεται συνήθως ομαδικές επιθέσεις με μπουιές, κλοτσιές, δαγκωνιές, φτυσιές, χτυπήματα με αντικείμενα. Το θύμα εκτός από πόνο, νιώθει πως δεν υπάρχει λόγος ύπαρξης, δεν μιλάει σε κανέναν έχει χαμηλή αυτοεκτίμηση, μένει μαζεμένο και μπορεί και το ίδιο να ξεσπάσει με βία. Ο θύτης από την άλλη νιώθει μετά από αυτό νιώθει ικανοποίηση, ηρεμία, και δεν τον ενδιαφέρει το θύμα. Είναι κάτι περισσότερο από χτυπήματα και μπορεί να περιλαμβάνει και έμμεσες μορφές, όπως την αρπαγή ή ακόμα και την καταστροφή προσωπικών αντικειμένων. Σε αυτή την κατηγορία εντάσσεται επίσης και η εκβιαστική αρπαγή χρημάτων. «Συντελεστική» καλείται η επιθετική συμπεριφορά που συντελεί στην υλοποίηση κάποιου επιθυμητού αποτελέσματος, στην επίτευξη, για παράδειγμα, κάποιου υλικού

οφέλους ή την κατοχύρωση ισχύος. Ενώ η αντιδραστική επιθετική συμπεριφορά στρέφεται κατά συγκεκριμένου θύματος ως επακόλουθο κάποιου συγκεκριμένου γεγονότος που θύμωσε ή δυσαρέστησε το θύτη. Στις περισσότερες περιπτώσεις σχολικού εκφοβισμού πρόκειται για συντελεστική επιθετική συμπεριφορά, καθώς ο δράστης μεταχειρίζεται βία ως μέσο για την επίτευξη κάποιου σκοπού του χωρίς να έχει προκληθεί από προηγούμενο συγκεκριμένο γεγονός σχετικό με το θύμα· σε αυτό οφείλεται και η παρατεταμένη χρονική διάρκεια του εκφοβισμού.

Επίσης σωματικός εκφοβισμός αποτελεί οποιαδήποτε παρενόχληση, όπως η επικόλληση «ταμπελών, η παρακολούθηση ατόμων αλλά και πιο βίαιες μορφές είναι τα χτυπήματα. Τέλος, ο σωματικός εκφοβισμός είναι μεταξύ συνομηλίκων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.4: ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ-CYBERBULLYING

Ορισμός

Cyberbullying είναι χρήση της τεχνολογίας για την συνεχή παρενόχληση, εκδήλωση μίσους και την ταπείνωση παιδιών, προ εφήβων και εφήβων.

Η διαφορά της Διαδικτυακής παρακολούθησης και παρενόχλησης από τον Διαδικτυακό εκφοβισμό

Στον Διαδικτυακό εκφοβισμό παρατηρείται η συμμετοχή συνομήλικων και από τις δυο πλευρές, ή τουλάχιστον η συμμετοχή ενός ενήλικα υποκινούμενη από κάποιον ανήλικο εναντίον άλλου ανηλίκου. Στην περίπτωση που παρατηρηθεί εμπλοκή ενήλικου χρησιμοποιούνται οι οροί Διαδικτυακή παρενόχληση (Cyber-Harassment) είτε η Διαδικτυακή παρακολούθηση (Cyber-Stalking). Ο όρος Διαδικτυακός εκφοβισμός, εν αντιθέσει με την σεξουαλική παρενόχληση, δεν χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις, κατά τις οποίες ένας ενήλικας προσπαθεί να οδηγήσει ανηλίκους σε μη διαδικτυακές συναντήσεις δελεάζοντάς τους. Ωστόσο, συχνά παρατηρείται στον Διαδικτυακό εκφοβισμό η ανάμειξη ενός η περισσότερων ενηλίκων, οι οποίοι ικανοποιούνται μέσα από την διαδικτυακή σεξουαλική παρενόχληση των ανήλικων θυμάτων.

Αίτια

Συχνά οι νέοι οδηγούνται στον Διαδικτυακό εκφοβισμό εξαιτίας της βίωσης έντονων συναισθημάτων όπως θυμός, απόγνωση είτε και εκδίκηση, που μπορεί να προέρχεται τόσο από τα ενδοοικογενειακά προβλήματα όσο και εξαιτίας

μιας ευρύτερης κοινωνικής δυσλειτουργικότητας που παρουσιάζει το άτομο. Σε μερικές περιπτώσεις ο Διαδικτυακός εκφοβισμός αποτελεί μορφή ψυχαγωγίας στοχεύοντας στην εκδήλωση ποικίλων αντιδράσεων και στην ικανοποίηση αναγκών που σχετίζονται με την επιβολή εξουσίας και ελέγχου. Σπανιότερα, η αποστολή μηνυμάτων σε λάθος παραλήπτες μπορεί να αποτελέσει αιτία του φαινομένου.

Στατιστικά στοιχεία

Περίπου 15-35% των νέων έχει πέσει θύμα Διαδικτυακού εκφοβισμού

1. 10-20% των νέων παραδέχεται την ανάμειξή του σε Διαδικτυακό εκφοβισμό
2. Τα κορίτσια ενδέχεται να εμπλακούν συχνότερα από ότι τα αγόρια σε περιστατικά Διαδικτυακού εκφοβισμού
3. Η πλειοψηφία των ατόμων που υφίστανται είτε ασκεί Διαδικτυακό εκφοβισμό είναι ηλικίας 12-16 ετών

Συνέπειες

Το φαινόμενο του Διαδικτυακού εκφοβισμού φέρει σοβαρές επιπτώσεις για την ψυχική υγεία του θύματος, αλλά και του θύτη. Η αυτοεκτίμηση του ατόμου που υφίσταται Διαδικτυακό εκφοβισμό πλήττεται έντονα τόσο ώστε σε μερικές περιπτώσεις συνδέεται με το αίσθημα της ενοχής. Το άτομο αρχίζει να αναπαράγει αρνητικές σκέψεις και η επίδοση των κοινωνικών του ικανοτήτων μειώνεται σημαντικά. Κάποιες φορές, κυρίως κατά την εφηβική ηλικία η αποχή από το σχολείο και από τις παρέες των συνομηλίκων αποτελεί προσωρινό καταφύγιο, ενώ ταυτόχρονα η αυτοκτονία θεωρείται ως η μοναδική λύση στο πρόβλημα. Άτομα που δέχτηκαν έντονα Διαδικτυακό εκφοβισμό ενδέχεται στο μέλλον να παρουσιάσουν μεγαλύτερη αστάθεια στις διαπροσωπικές τους σχέσεις συνοδευόμενη από την κοινωνική απομόνωση. Από την άλλη, οι εκφοβιστές τείνουν να είναι άτομα με έντονη αντικοινωνική συμπεριφορά, επιρρεπή στο αλκοόλ και απομονωμένα από τους συνομηλίκους. Μακροπρόθεσμα αντιλαμβάνονται ότι ο εκφοβισμός δεν αποτελεί μορφή ικανοποίησης και αναγνώρισης, βιώνοντας έτσι έντονη προσωπική απογοήτευση.

Με ποιους τρόπους γίνεται ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός;

Ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός (cyberbullying) έχει οριστεί ως η σκόπιμη, επαναλαμβανόμενη και εχθρική συμπεριφορά, από ένα άτομο ή μια ομάδα, μέσω της χρήσης τεχνολογικών μέσων πληροφορικής και επικοινωνίας, που έχει σκοπό να βλάψει άλλους. Τα τεχνολογικά μέσα που συνήθως χρησιμοποιούνται είναι το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e-mail), το κινητό τηλέφωνο, τα άμεσα μηνύματα (instant messenger) και οι δυσφημιστικές ιστοσελίδες. Η λέξη “εκφοβισμός” σημαίνει ότι ένα παιδί ή έφηβος απειλείται, παρενοχλείται, ταπεινώνεται, γελοιοποιείται με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων, από κάποιο άλλο παιδί ή έφηβο, δηλαδή ο θύτης και το θύμα είναι παιδιά. Οι έννοιες της “ παρενόχλησης μέσω υπολογιστή” και της ηλεκτρονικής επιθετικότητας στο χώρο εργασίας”, παρότι συχνά περιγράφονται μαζί με τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό, αφορούν ενήλικες.

Ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός μπορεί να είναι τόσο απλός, όσο το να συνεχίζει κανείς να στέλνει μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σε κάποιον που του ζήτησε να σταματήσει να έχει επαφή μαζί του. Μπορεί όμως να περιλαμβάνει απειλές, σχόλια για την εμφάνιση ή σεξουαλικού περιεχομένου, μειωτικούς τίτλους σχετικά με τη φυλή, την εθνικότητα, την κοινωνική τάξη, τον τρόπο ομιλίας, ή πιθανή αναπηρία του παιδιού (ανοιχτή επιθετικότητα, παρενόχληση, ή καταδίωξη).

Μπορεί να είναι σχόλια γελοιοποίησης, ανάρτηση ψευδών γεγονότων σχετικά με το θύμα (δυσφήμιση), ή ανάρτηση φωτογραφιών ή βίντεο του θύματος σε τόπους συνομιλιών. Οι εκφοβιστές μπορεί να αποκαλύψουν προσωπικά στοιχεία του θύματος σε ιστοσελίδες ή τόπους συνομιλιών (προσωπικές αποκαλύψεις) ή να χρησιμοποιήσουν την ταυτότητα του θύματος, με σκοπό την έκδοση υλικού στο όνομα τους, που τους γελοιοποιεί (προσωποποίηση). Τέλος , μπορεί να “εξορίσουν” το θύμα από δικτυακές ομάδες (αποκλεισμός).

Παράγοντες κινδύνου: Ποια παιδιά και έφηβοι είναι σε μεγαλύτερο κίνδυνο;

Ερευνητικά δεδομένα έχουν δείξει ότι η συχνή χρήση του διαδικτύου σε εφήβους αυξάνει τον κίνδυνο έκθεσης σε ηλεκτρονικό εκφοβισμό και ότι ο τόπος που συχνότερα συμβαίνει είναι οι χώροι συνομιλιών. Μελέτες σε νέους των Η.Π.Α έχουν δείξει ότι ο κίνδυνος να γίνει ένα παιδί ή έφηβος θύμα ηλεκτρονικού εκφοβισμού αυξάνει στα παιδιά που έχουν ενεργό προφίλ σε ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης και σε τόπους συνομιλιών και λιγότερο στα παιδιά που παίζουν παιχνίδια στο διαδίκτυο (online games). Στις ιστοσελίδες αυτές, οι έφηβοι κυρίως, παραθέτουν προσωπικές πληροφορίες, φωτογραφίες, ή προσωπικά βίντεο, γεγονός που αυξάνει σημαντικά την πιθανότητα έκθεσης σε εκφοβισμό. Μέσω των διαδραστικών παιχνιδιών από την άλλη, τα παιδιά έρχονται συχνότερα σε επαφή με αγνώστους.

Το φύλο και η ηλικία αποτελούν επίσης παράγοντες που έχουν μελετηθεί. Τα μεγαλύτερα παιδιά και έφηβοι έχουν περισσότερες πιθανότητες να εμπλακούν σε ηλεκτρονικό εκφοβισμό σε σχέση με τους μικρότερους, ενώ τα κορίτσια είναι πιο πιθανό να θυματοποιηθούν σε σχέση με τα αγόρια.

Τι πρέπει να κάνουν οι γονείς;

Η γονεϊκή εμπλοκή έχει αποδειχθεί ότι προστατεύει τα παιδιά από την έκθεση σε διαδικτυακούς κινδύνους. Μελέτες έχουν δείξει ότι τα παιδιά των οποίων οι γονείς επιβλέπουν τις διαδικτυακές δραστηριότητες είναι λιγότερο πιθανό να αποκαλύψουν προσωπικά τους δεδομένα στο διαδίκτυο, να αναζητούν ακατάλληλες ιστοσελίδες, να κάνουν διαδικτυακές συζητήσεις με αγνώστους, να σπαταλούν χρόνο στο διαδίκτυο. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, υπάρχουν πολλοί τρόποι μεσολάβησης του γονέα στη χρήση του διαδικτύου, αλλά οι τεχνικές που επικρατούν είναι οι εξής:

α) Περιοριστική μεσολάβηση του γονέα, δηλαδή περιορισμός του χρόνου που βρίσκεται το παιδί στο διαδίκτυο και των

προγραμμάτων που παρακολουθεί και συμμετέχει. Λέγεται περιοριστική, γιατί δεν απαιτεί καθόλου την ενεργή συμμετοχή του παιδιού, είναι απόφαση του γονέα.

β) Αξιολογική μεσολάβηση, που σημαίνει ανοιχτή συζήτηση θεμάτων που σχετίζονται με τη χρήση του διαδικτύου, αξιολόγηση του περιεχομένου και από κοινού δημιουργία κανόνων σχετικά με το τι επιτρέπεται και τι όχι, κατά τη χρήση του διαδικτύου.

Αυτού του είδους η γονεϊκή μεσολάβηση περιλαμβάνει και την τοποθέτηση του υπολογιστή σε κοινόχρηστο χώρο στο σπίτι, που επιτρέπει στους γονείς να χρησιμοποιούν το διαδίκτυο μαζί με τα παιδιά τους και να είναι διαθέσιμοι για ερωτήσεις. Συνολικά, τα αποτελέσματα του συνόλου των μελετών δείχνουν ανάγκη για μεγαλύτερη εμπλοκή των γονέων, ώστε να μειωθούν οι κίνδυνοι από τη χρήση του διαδικτύου στη διαπροσωπική επικοινωνία των νέων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.5 : ΦΥΛΕΤΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ

Το ρατσιστικό εκφοβισμό (racial bullying): πρόκειται για μια ειδική περίπτωση εκφοβισμού, που εκφράζεται σωματικά, κοινωνικά ή ψυχολογικά, και αποσκοπεί να στιγματίσει τη διαφορετικότητα του στόχου ως προς τη φυλή. Από τη δεκαετία του '90, με την επιτάχυνση του κύματος μετανάστευσης προς τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο επακόλουθος ρατσισμός διαχέεται και στο σχολικό περιβάλλον και διαβρώνει τις σχέσεις των αυτοχθόνων με τους μαθητές από τις διάφορες εθνικές μειονότητες, τους οποίους ήδη βαραίνουν εμπειρίες ματαίωσης και αποστέρησης (Smith, 2003). Επίσης ο ρατσιστικός εκφοβισμός μπορεί να αφορμάται από τη διαφορετικότητα του στόχου ως προς την

κοινωνική τάξη και την οικονομική κατάσταση, την προφορά ή απλώς από το ότι ο στόχος είναι καινούριος/-α στη γειτονιά και το σχολείο.

Το bullying έχει άμεση σχέση με εθνικές ή φυλετικές διαφορές, καθώς φαίνεται κάποιες εθνικές ομάδες έχουν περισσότερη δύναμη από άλλες τείνουν να κυριαρχούν εναντίον τους. Το ίδιο προτείνεται από τη θεωρία αυτή και σε περιπτώσεις διαφοράς ως προς την κοινωνική τάξη, αφού παιδιά που προέρχονται από οικογένειες, με υψηλό κοινωνικό στάτους, χρησιμοποιούν αυτό το χαρακτηριστικό της υπεροχής τους, για να επιβληθούν έναντι των λιγότερων προνομιούχων. Κάτι τέτοιο, όμως, δεν έχει φανεί από σχετικές έρευνες, με ενδεικτικό παράδειγμα τη μελέτη του Olweus ή του Duyme όπως αναφέρονται από τον Rigby, που έδειξαν ότι δεν υπάρχει συσχέτιση του bullying με την κοινωνική τάξη των θυτών – μαθητών σουηδικών σχολείων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.6 : ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ

Σεξουαλικός εκφοβισμός είναι είδος εκφοβισμού και παρενόχλησης που έχει σχέση με το σεξ. Μπορεί να είναι λεκτικό, ψυχολογικό ή σωματικό. Εδώ δράστης προξενεί ένα αίσθημα αμηχανίας και ντροπής στο θύμα με αισχρά σκίτσα, ανήθικες χειρονομίες, αγενή «αστεία» και σχόλια σεξουαλικού περιεχομένου εις βάρος του θύματος και ερωτήσεις παρόμοιας θεματικής. Περιλαμβάνει επίσης αρνητικούς σεξιστικούς υπαινιγμούς είτε για το θύμα είτε για τις σεξουαλικές του προτιμήσεις. Επιπλέον μπορεί να αγγίζει το θύμα σε διάφορα σημεία παρά τη θέλησή του, περίπτωση στην οποία διακρίνεται από τη σεξουαλική παρενόχληση με ποσοτικά κριτήρια. Ο σεξουαλικός εκφοβισμός αποτελεί

εξαιρετικά σοβαρό πρόβλημα μέσα στα όρια του σχολικού χώρου, αυξάνεται με ραγδαία ταχύτητα και εκδηλώνεται σε όλο και μικρότερη ηλικία. Ο σεξουαλικός εκφοβισμός σημειώνεται με ποικίλες μορφές και είναι δυνατόν να καλύπτει ένα ευρύ φάσμα συμπεριφορών, από ένα περιστατικό λεπτομερειακής ζωγραφιάς, στη μορφή γκράφιτι σε κάποιο τοίχο του σχολείου, σε υβριστικά σχόλια, απρεπές άγγιγμα έως και σοβαρές σεξουαλικές επιθέσεις. Τέλος, η συγκεκριμένη μορφή εκφοβισμού περιλαμβάνει απειλές, λεκτική παρενόχληση, προσβλητικά γράμματα και εικόνες, αλλά και προσβλητικά μηνύματα με πονηρό περιεχόμενο χωρίς τη θέληση του παιδιού στο οποίο απευθύνονται.

Κεφάλαιο Τέταρτο: Θύτης – Θύμα – Παρατηρητής

Στο φαινόμενο του bullying συμμετέχουν περισσότερα άτομα από όσα θα περιμέναμε. Θα περιμέναμε να υπάρχει μόνο ο πομπός και ο δέκτης της βίας αλλά το φαινόμενο αυτό δεν επηρεάζει μόνο αυτούς αλλά και τους τριγύρω τους. Ο πομπός και ο δέκτης στην προκειμένη περίπτωση ονομάζονται θύτης και θύμα αντίστοιχα ενώ οι γύρω είναι οι παρατηρητές. Στο παρακάτω κεφάλαιο δίνονται αρκετές πληροφορίες για τα προφίλ του θύτη, του θύματος και των παρατηρητών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.1 : ΘΥΤΗΣ

Οι θύτες – δράστες είναι συνήθως μαθητές που εμφανίζονται να έχουν λιγοστό άγχος και ανασφάλεια για τον εαυτό τους, είναι αγέρωχοι και δεν έχουν την αίσθηση του μέτρου. Έχουν την ανάγκη της κυριαρχίας ενώ αδυνατούν να συγκρατήσουν τις παρορμήσεις τους. Φαίνεται να τους αρέσει να προκαλούν πόνο , αφού μετά την εκδήλωση του bullyingνιώθουν ικανοποίηση. Παραμένουν σχεδόν πάντα ψυχροί, χωρίς την αίσθηση της συμπόνιας και αδιαφορούν τελείως για το θύμα. Επιπροσθέτως φαίνεται ότι έχουν αναπτύξει ένα βαθμό εχθρότητας απέναντι στο περιβάλλον αλλά κυρίως ως προς τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς τους. Εμφανίζουν, επίσης, μεγάλα ποσοστά μελλοντικής παραβατικότητας, χρήση ουσιών και αλκοόλ και εμπλοκής με το νόμο. Κάποιοι από τους θύτες ίσως έχουν υποστεί βία

στην οικογένεια τους.

Συνήθως έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση όπως και τα θύματα ενώ έχουν μεγαλύτερη σωματική δύναμη από τα θύματα. Επίσης είναι αρκετά συχνά άτομα με υπερτροφικό εγώ

Μια ειδική κατηγορία θυτών είναι οι παθητικο-επιθετικοί δράστες , οι οποίοι είτε έχουν υπάρξει θύματα bullying είτε υιοθετούν εκφοβιστική συμπεριφορά με στόχο να κινητοποιήσουν το δράστη εναντίον τους, προσφέροντας του διαρκή έναυσμα.

Τέλος οι θύτες τις περισσότερες φορές δεν παραδέχονται την δράση τους ρίχνοντας το φταίξιμο σε κάποιους άλλους ακόμα και στο θύμα καμιά φορά. Οι θύτες όμως που παραδέχονται την δράση τους , την αιτιολογούν ρίχνοντας την ευθύνη στο θύμα ή λέγοντας πως ήταν μια μη εσκεμμένη πράξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.2 : ΘΥΜΑ

Τα θύματα είναι συνήθως μαθητές με είτε μαθησιακές δυσκολίες, είτε με υπερβολικά υψηλές επιδόσεις στα μαθήματα. Αρκετές φορές είναι άτομα με σωματικές ιδιαιτερότητες με προβλήματα συμπεριφοράς, είτε είναι απλά «διαφορετικοί» (από τον μέσο άνθρωπο). Ανήκουν σε μειοψηφική ομάδα (εθνότητα, θρήσκευμα, αναπηρία, σεξουαλικός προσανατολισμός, σωματική εμφάνιση, παχυσαρκία, κλπ.). Συχνά θεωρούν τον εαυτό τους αποτυχημένο και αισθάνονται ανόητοι και άχαροι, ενώ είναι ντροπαλοί. Σύμφωνα με μια έρευνα, που διεξάγηκε από τους Cowie, Boulton, Smith το 1992 , έδειξε πως θύματα επίσης γίνονται άτομα που είναι έντονα εξαρτημένα από τους γονείς τους. Τα παθητικά θύματα είναι ανασφαλή, αγχώδη, μοναχικά, χαμηλή αυτοεκτίμηση ενώ από την άλλοι τα «προκλητικά» θύματα είναι αντιδραστικά, αδέξια, αυθόρμητα, συχνά υπερκινητικά με δυσκολία συγκέντρωσης. Κατά κανόνα, στο

σχολείο τα θύματα είναι απομονωμένα, εγκαταλειμμένα και δεν έχουν ούτε έναν καλό φίλο στην τάξη τους. Η πολύ χαμηλή δημοτικότητά τους μπορεί να ερμηνευθεί ως αιτία και συνάμα ως απότοκος του εκφοβισμού που υφίστανται από τους συμμαθητές ή/και τις συμμαθήτριές τους. Μπορεί ένας λόγος για τον οποίο μπαίνουν αυτοί στο στόχαστρο του εκφοβισμού να είναι η προϋπάρχουσα χαμηλή κοινωνική ζωή τους (Salmivallietal., 1996). Από την άλλη μπορεί καθώς η θυματοποίηση τους παρατείνεται χρονικά, να απομονώνονται σταδιακά ή να αποκλείονται από την ομάδα ομηλικών όλο και περισσότερο, οπότε η κοινωνικότητά τους ολοένα και μειώνεται και εισπράττοντας απόρριψη (Olweus, 1993). Τα θύματα επίσης συχνά φοβούνται να πάνε στο σχολείο και έχουν αυξημένες πιθανότητες εκούσιων απουσιών ή ακόμα και αποβολής από το σχολείο. Σε ακραίες περιπτώσεις, τα θύματα κουβαλάνε όπλο ως μέσο προστασίας από το θύτη ενώ ουκ ολίγα είναι τα θύματα που σχεδιάζουν πράξεις ανταπόδοσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.3 : ΑΥΤΟΠΤΗΣ ΜΑΡΤΥΡΑΣ

Οι παρατηρητές μπορεί να είναι κάποιος που δεν είναι ούτε θύτης ούτε θύμα αλλά γνωρίζει πως συγκεκριμένα περιστατικά bullying συμβαίνουν. Σύμφωνα με έρευνα των Cullingford και Brown, όπως αναφέρεται από τον Lee (2006), το 50% των ερωτηθέντων παραδέχτηκαν πως έχουν υπάρξει θεατές τέτοιου περιστατικού αλλά δεν γνωρίζουμε αν μίλησαν την ίδια στιγμή. Επιθυμούν να επιδεικνύουν την δύναμή τους στην τιμωρία των θυτών καθώς και υιοθετούν τρόπους με τους οποίους επιβεβαιώνουν την ισχύ της επιθετικότητας και της κατάχρησης της εξουσίας ως «όπλα». Συνηθίζουν να γίνονται υπερπροστατευτικοί με τα θύματα, βλάπτοντας τα περισσότερο έτσι καθώς αντί να τα προετοιμάζουν να βγουν ως δυνατά μέλη στην κοινωνία. Το τι στάση θα τηρήσει ένας μαθητής/μία μαθήτρια σε ένα εκφοβιστικό επεισόδιο εξαρτάται πολλές φορές από την κοινωνική του θέση μέσα στην ομάδα ομηλικών, το «στάτους» του. Γενικότερα, το κύρος ενός μαθητή έχει σχέση με την υπακοή στους κανόνες, τη φιλικότητα και την προκοινωνική

αλληλεπίδραση. Αντίστοιχα, η έλλειψη κύρους συχνά παίζει ρόλο στην επιθετικότητα και την καταστροφική συμπεριφορά (Salmivalli et al., 1996).

Υπάρχουν αρκετά είδη παρατηρητών.

Υπάρχουν άτομα που τάσσονται υπέρ του εκφοβισμού και συμμετέχουν εν μέρει στον εκφοβισμό, αλλά δεν παίρνουν ποτέ την πρωτοβουλία να ξεκινήσουν οι ίδιοι εκφοβιστικό επεισόδιο. Αυτοί λέγονται οπαδοί ή μπράβοι. (followers , henchmen)

Υπάρχουν άλλοι που υποστηρίζουν τον εκφοβισμό φανερά , χλευάζοντας και γελώντας ανοιχτά προσπαθώντας να στρέψουν το βλέμμα των άλλων προς το επεισόδιο, αλλά δε συμμετέχουν οι ίδιοι. Αυτοί είναι γνωστοί επίσης ως παθητικοί θύτες (passive bullies) ή ως υποστηρικτές (supporters).

Στην ουδέτερη ζώνη υπάρχουν απομπλεκόμενοι παθητικοί θεατές (disengaged onlookers) , όπως ο Olweus τους αποκαλεί, οι οποίοι δεν εμπλέκονται μη τασσόμενοι μήτε με το θύτη μήτε με το θύμα. Στην ίδια ζώνη ανήκουν και οι πιθανοί υπερασπιστές των θυμάτων , οι οποίοι κατακρίνουν το γεγονός αλλά σε τελική ανάλυση δεν κάνουν τίποτα.

Τέλος υπάρχουν οι καθαροί υπερασπιστές του θύματος οι οποίοι καθαρά τάσσονται κατά του γεγονότος παρέχοντας ενέργεια καθώς βοηθούν ή έστω προσπαθούν να βοηθήσουν το θύμα.

Κεφάλαιο Πέμπτο: Αίτια και Επιπτώσεις του Φαινομένου

ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ

Το φαινόμενο της θυματοποίησης, γνωστό και ως bullying, είναι ένα από τα πιο συνήθη φαινόμενα της εποχής μας. Για να μπορέσουμε να το καταλάβουμε και να το εξαλείψουμε θα πρέπει να πάμε στις ρίζες του φαινομένου και τα εξετάσουμε τα αίτια, τα οποία θα μπορούσαν να οδηγήσουν κάποιον να θυματοποιηθεί ή να θυματοποιηθεί.

Τα κυριότερα αίτια είναι

- i. Έλλειψη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης και άγνοιας, σε σχέση με τη διαχείριση ανάλογων κρίσεων από τους ενήλικες που βρίσκονται στο περιβάλλον του παιδιού. (εκπαιδευτικοί, γονείς)
- ii. Οι οικογενειακοί παράμετροι, όπως η έλλειψη ενθάρρυνσης, φροντίδας και ισορροπημένης σχέσης μεταξύ γονέων. Επίσης, οι οικογενειακές συγκρούσεις και προβλήματα (π.χ. διαζύγιο) , θέματα παραμέλησης και κακοποίησης των παιδιών από τους γονείς τους και το κυριότερο η έλλειψη υποστήριξης των παιδιών μέσα στην οικογένεια ανήκουν και αυτά στους παραμέτρους της οικογένειας.

- iii. Η εφηβεία ως στάδιο ανάπτυξης και αναγνώρισης της ταυτότητας του ατόμου. Συνήθως αυτή η ανάπτυξη περιέχει τα παιδιά που είναι ευαίσθητα, ευέξαπτα, έχουν εχθρική στάση προς τους άλλους, εναντιώνονται προς κάθε μορφή εξουσίας, έχουν έλλειψη αυτοπεποίθησης ή αίσθημα παντοδυναμίας.
- iv. Η μεγάλη έμφαση από τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς προς τα παιδιά για μια ακαδημαϊκή επιτυχία, καθώς νομίζουν πως η σχολική επιτυχία εκλαμβάνεται σαν ένας σημαντικός δείκτης στη ζωή του παιδιού, ενώ αυτό δεν είναι ότι πραγματικά θέλει το παιδί με αποτέλεσμα αυτό να οδηγεί το ίδιο σε όχι τόσο καλές αποδόσεις κάνοντας το να νιώθει ανεπαρκές. Επίσης το οδηγεί στη διαμόρφωση μιας αρνητικής ταυτότητας προς τους έξω, και την ένταξή του σε συμμορίες και σε συμπεριφορές βίας και επιθετικότητας στο σχολικό περιβάλλον ή και σε επεισόδια με μαθητές που έχουν καλές επιδόσεις.
- v. Η έλλειψη συμμετοχής του παιδιού σε σχολικές δραστηριότητες ή και σε εξωσχολικές με σκοπό την εκτόνωση του άγχους.
- vi. Η έλλειψη επικοινωνίας με τα άλλα παιδιά (πιθανή απομόνωση του παιδιού από τις παρέες)
- vii. Το φύλο, καθώς ο δράστης-θύτης είναι αγόρι, συνήθως.
- viii. Η εθνικότητα, καθώς παρατηρούνται έντονα φαινόμενα ρατσισμού προς άτομα άλλης χώρας.
- ix. Και γενικά η «διαφορετικότητα» του άλλου, σε οποιοδήποτε τομέα (π.χ. φύλο, χρώμα, εθνικότητα, ντύσιμο, σεξουαλικές προτιμήσεις).

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ BULLYING

Το bullying έχει σοβαρές σωματικές, κοινωνικές και πνευματικές επιπτώσεις τόσο στη ζωή του θύματος όσο και το θύτη αν όχι περισσότερο στου θύτη. Παρακάτω παρουσιάζονται οι βασικές επιπτώσεις σε θύτες, θύματα και παρατηρητές.

Θύματα

Συνέπειες (σωματικές) εκφοβισμού: θύματα

- Γρατζουνιές, στραμπουλήγματα, διαστρέμματα, διάσειση
- Συχνοί πονοκέφαλοι, πόνοι πλάτης, στομαχόπονοι
- Αϋπνία, εφιάλτες
- Απώλεια όρεξης ή ακόμα και βουλιμία
- Αύξηση ορμονών του στρες
- Αδύναμο ανοσοποιητικό σύστημα, μεγαλύτερη πιθανότητα τραυματισμού στα πρώτα 15' μετά το περιστατικό
- Εύκολη απώλεια ισορροπίας, παραπατήματα

Συνέπειες (πνευματικές) εκφοβισμού: θύματα

- Μειωμένη ικανότητα συγκέντρωσης, δυσκολίες στη μνήμη και στη μάθηση
- Έλλειψη κινήτρων για μάθηση
- Χαμηλό προφίλ στην επικοινωνία, δε λένε τις σκέψεις τους από φόβο κοροϊδίας
- Αποφεύγουν να τραβούν την προσοχή με τη συμμετοχή τους στη μαθησιακή διαδικασία ακόμα και με ερωτήσεις
- Άρνηση, συχνές απουσίες
- Μειωμένη σχολική επίδοση
- Αυτοκτονικές τάσεις

Συνέπειες (κοινωνικές) εκφοβισμού: θύματα

- Ακολουθούν συχνά ομάδα δημοφιλών-νταήδων και υπομένουν την κοροϊδία από φόβο χειρότερης μορφής βίας

- Προσκόλληση σε ένα φίλο, υποτακτικά, από φόβο μην τον χάσουν και μείνουν μόνα
- Συνδέονται με παιδιά με επίσης έλλειμμα στις κοινωνικές δεξιότητες όπως τα ίδια που δεν μπορούν να τα προστατέψουν από τη βία
- Δυσκολία να δημιουργήσουν αληθινούς φίλους ακόμα και όταν η βία σταματήσει

Συνέπειες (αυτοεικόνα) εκφοβισμού: θύματα

- Η κοροϊδία μειώνει την αυτοεκτίμησή τους, ιδιαίτερα όταν αυτή σχετίζεται με τη «διαφορετικότητά» τους (σωματική διάπλαση, εθνικότητα, κλπ.)
- Παιδιά που δεν αποδέχονται τον εαυτό τους όπως είναι, γίνονται ιδιαίτερα ευαίσθητα σε οποιουδήποτε είδους κριτική
- Είναι ιδιαίτερα αυστηρά και απαιτητικά με τον εαυτό τους
- Κρίνουν τον εαυτό τους και σταδιακά όλους τους άλλους

Συνέπειες (ψυχολογικές) εκφοβισμού: θύματα

- Βρίσκεται συνέχεια σε ετοιμότητα και σε κατάσταση άμυνας
- Νιώθουν φόβος, αγωνία και νευρικότητα
- Δε μπορεί να χαλαρώσει, ούτε στις κοινωνικές του επαφές
- Γίνεται συχνά πολύ επιθετικό, ως αντίδραση στη βία
- Εκτονώνεται στο σπίτι, γίνεται ιδιαίτερα εχθρικό και αγενές
- Μιλάει χαμηλόφωνα ή γρήγορα και «μασάει» τις λέξεις του

- Εμφανίζει κατάθλιψη

Συνέπειες εκφοβισμού (μακροπρόθεσμες): θύτες

- Αδυνατούν να αποδεχτούν τον εαυτό τους και να αντλήσουν δύναμη και αυτοεκτίμηση με θετικούς, δημιουργικούς τρόπους
- Δυσκολεύονται να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν διαπροσωπικές σχέσεις, και να διαχειριστούν τον θυμό τους
- Οι οπαδοί τους αποχωρούν σταδιακά, καθώς μεγαλώνουν και μένουν μόνοι, με άγχος και τάσεις κατάθλιψης και αυτοκτονίας
- Έχουν αυξημένο κίνδυνο νεανικής και ενήλικης εγκληματικότητας, χρήση ουσιών και αλκοόλ
- Αυξημένη πιθανότητα βίαιης συμπεριφοράς προς τα παιδιά και τη σύντροφο μέσα στην οικογένειά τους
- Επιπλέον, υψηλά είναι τα επίπεδα κατάθλιψης και άγχους και για τους θύτες. Για τους θύτες/θύματα μάλιστα τα επίπεδα αυτά είναι ακόμη πιο υψηλά και από των θυτών και από των θυμάτων, ενώ οι θύτες/θύματα συνιστούν επιπροσθέτως ομάδα υψηλού κινδύνου για αυτοκτονικό ιδεασμό (Espelage & Swearer, 2003).
- Το παιδιά του σήμερα είναι οι γονείς του αύριο. Και τα συγκεκριμένα παιδιά ως γονείς πιθανότατα θα αναθρέψουν τους θύτες της επόμενης γενιάς, δημιουργώντας έτσι έναν φαύλο κύκλο σχολικού εκφοβισμού.

Συνέπειες εκφοβισμού (βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες): παρατηρητές

- Συναισθηματικές διαταραχές και διαταραχές στην συμπεριφορά.
- Μετατραυματικό άγχος, γενικό άγχος, Θυμός/ Οργή
- κατάθλιψη, διασχιστική διαταραχή και αυτοκαταστροφική ή επιθετική συμπεριφορά.

- Αν εκτίθενται σε υψηλά επίπεδα βίας , είναι πιθανό να εμφανίσουν συμπτώματα ψυχικού τραύματος σε αντίθεση με αυτούς που εκτίθενται σε χαμηλότερα επίπεδα βίας.
- Έρευνα των Espelage και Swearer δείχνει πως οι μαθησιακές ικανότητες των μαθητών, που εκτίθενται σε σχολική βία, μειώνονται κατά 14% σε μαθητές γυμνασίου και κατά 22% σε μαθητές δημοτικού.
- Προσέχουν υπερβολικά τις κινήσεις τους και γίνονται επιφυλακτικοί στις συναναστροφές τους ή ακόμη και καχύποπτοι, από φόβο μη στοχοποιηθούν από τους νταήδες.
- Οι παρευρισκόμενοι, τέλος, μπορεί να μάθουν ότι ο εκφοβισμός είναι ένας γρήγορος και αποτελεσματικός τρόπος για να επιτύχει κανείς αυτό που θέλει (Sharp Smith, 1994). Και ως ενήλικες μπορεί να συνεχίσουν να αποδέχονται την υιοθέτηση επιθετικών μορφών συμπεριφοράς από κάποιον τρίτο ως φυσιολογικές και να του παράσχουν τη σιωπηρή τους συναίνεση.

Κεφάλαιο Έκτο: *Τρόποι αντιμετώπισης και Στατιστικά του Φαινομένου*

ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

Στα πλαίσια της πρόληψης έχουν εφαρμοστεί κάποια προγράμματα κατά του εκφοβισμού και της ενδοσχολικής βίας (πχ. Νορβηγικό μοντέλο DanOΙweus, Φιλανδικό μοντέλο ΚΙΝΑΚΟΥΛΟΥ, στην Ελλάδα το πρόγραμμα της Ε.Ψ.Υ.Π.Ε «Stop στην ενδοσχολική βία» κ.α.). Η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων αυτών οφείλεται κυρίως στην υιοθέτηση της Κοινωνικής-Οικολογικής προσέγγισης, μιας ολιστικής προσέγγισης, που στοχεύει στην αλλαγή του κλίματος του σχολείου, ώστε να μην αναπαράγει βία. Στα πλαίσια της ολιστικής προσέγγισης, οι παρεμβάσεις αφορούν όλους: το σχολείο, την τάξη, τον εκπαιδευτικό, τους μαθητές, τους γονείς τους και ολόκληρη την τοπική κοινωνία.

Κάποιες αποτελεσματικές πρακτικές, σε επίπεδο σχολείο και τάξης, για εφαρμογή μιας στρατηγικής ενάντια στη βία είναι:

- **σε επίπεδο σχολείου:**

- σύνταξη Σχολικής Επιτροπής ενάντια στον εκφοβισμό & την ενδοσχολική βία
- σύνταξη Διακήρυξης του σχολείου ενάντια στη βία: δικαιώματα-υποχρεώσεις-καθήκοντα για όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας
- αύξηση της επίβλεψης του σχολικού χώρου
- ευαισθητοποίηση και συνεργασία με τους γονείς, προκειμένου να σταματήσει ο κύκλος αναπαραγωγής και ενθάρρυνσης της ενδοσχολικής βίας

- **σε επίπεδο τάξης:**

- συζήτηση στην τάξη για τον ορισμό & τις μορφές της ενδοσχολικής βίας και του εκφοβισμού
- συζήτηση για τις επιπτώσεις του εκφοβισμού
- ενημέρωση σχετικά με το γιατί η ενδοσχολική βία και ο εκφοβισμός δεν είναι αποδεκτά από το σχολείο
- τρόποι & προτάσεις για πρόληψη και αντιμετώπιση από τους μαθητές: σύνταξη των κανόνων της τάξης ενάντια στη βία
- παροχή βοήθειας από μαθητές σε άλλους, για την επίλυση των συγκρούσεων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε εκφοβισμό
- προαγωγή των συνεργατικών αλληλεπιδράσεων
- παροχή ευκαιριών για θετική έκφραση της επιθετικότητας (π.χ. μέσω των αθλημάτων)

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

Κάθε μέλος της σχολικής κοινότητας έχει ρόλο και ευθύνη για την αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού. Ο βαθμός εμπλοκής κάθε μέλους, σχετίζεται τόσο με την ιδιότητά του, όσο και με τη σοβαρότητα, τη συχνότητα και την ένταση του περιστατικού εκφοβισμού. Άλλος είναι ο ρόλος και η ευθύνη του διευθυντή του σχολείου, άλλος του δασκάλου, άλλος των συμμαθητών, άλλος των γονιών.

Ωστόσο, θα πρέπει όλοι να συνεργαστούν σε ένα πλαίσιο παράλληλων δράσεων, διότι, αφού η αιτιολογία του εκφοβισμού είναι πολυπαραγοντική και η αντιμετώπισή του θα πρέπει να είναι πολυεπίπεδη.

Άμεσες Δράσεις:

- **Διευθυντής:**

- Καταγράψτε το περιστατικό, δίνοντας πληροφορίες για το πού και πότε συνέβη το περιστατικό, για το ποιοι συμμετείχαν, ποιοι παρατηρούσαν, τι μορφή εκφοβισμού ασκήθηκε και περιγράφοντας το τι ακριβώς έγινε.
- Διατηρείστε αρχείο καταγραφής των περιστατικών, ώστε να μπορούν να έχουν εύκολη πρόσβαση σε αυτό και τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέρη

- Προσδιορίστε αν πρόκειται για επαναλαμβανόμενη συμπεριφορά παραβίασης των κανόνων ενάντια στη βία
- Αν πρόκειται για επαναλαμβανόμενη εκφοβιστική συμπεριφορά, επικοινωνήστε με τους γονείς του παιδιού τηλεφωνικά και κανονίστε μια συνάντηση για να συζητήσετε
- Καθορίστε τις συνέπειες για το παιδί που εκφοβίζει, ύστερα από τη συζήτηση με τους γονείς, το παιδί που εκφοβίζει, τα παιδιά-υποστηρικτές του παιδιού που εκφοβίζει, και τη Σχολική Επιτροπή
- Σχεδιάστε τον τρόπο παρακολούθησης του προβλήματος ώστε να έχετε εποπτεία της εξέλιξης της κατάστασης
 - **Εκπαιδευτικοί:**
 - Μιλήστε στο παιδί που εκφοβίζεται και ακούστε με προσοχή και σοβαρότητα αυτά που έχει να σας πει. Διαβεβαιώστε το παιδί ότι θα ανταποκριθείτε άμεσα για να το προστατεύσετε και ότι είστε διαθέσιμος να παράσχετε κάθε δυνατή βοήθεια. Πείτε στο παιδί, να σας κρατά ενήμερο σχετικά με οποιαδήποτε εξέλιξη
 - Συζητήστε με τους γονείς του παιδιού, εκφράστε τις ανησυχίες σας και δείξτε ότι είστε αποφασισμένος να αναλάβετε δράση
 - Εξακριβώστε ποιο παιδί είναι αυτό που εκφοβίζεται ή αυτό που εκφοβίζει
 - Εξακριβώστε αν υπάρχει ομάδα παιδιών η οποία ενθαρρύνει ή/και υποστηρίζει το παιδί που εκφοβίζει
 - Οδηγήστε το παιδί που εκφοβίζει στο γραφείο του Διευθυντή και συζητήστε σοβαρά μαζί του για το περιστατικό
 - Υποστηρίξτε το παιδί που εκφοβίζεται σε συνεργασία με τον Διευθυντή
 - **Συμμαθητές μέσα στην τάξη:**
 - Προσδιορίστε ποιοι συμμαθητές σας ήταν παρόντες στο περιστατικό εκφοβισμού
 - Ξεκαθαρίστε αν συμμετείχαν ως ουδέτεροι παρατηρητές ή αν ενθάρρυναν το παιδί που εκφοβίζει
 - Συζητήστε μαζί τους για το ποια θα ήταν η κατάλληλη συμπεριφορά σε μια τέτοια περίπτωση (π.χ. να μιλήσουν σε κάποιον ενήλικα για να βοηθήσει) και για το ποιες ευθύνες έχουν όταν παρατηρούν να συμβαίνει περιστατικό εκφοβισμού
 - Συζητήστε σχετικά με το τι θα μπορούσαν να είχαν κάνει για να αποφευχθεί ο εκφοβισμός και να εξασφαλίσουν ένα ασφαλές περιβάλλον τόσο για τους ίδιους όσο και για τους συμμαθητές τους

Κάποια **μοντέλα συνομηλίκων**, που αποτελούν στρατηγικές αντιμετώπισης των περιστατικών εκφοβισμού από μαθητές προς μαθητές στο πλαίσιο του σχολείου, είναι επιγραμματικά:

- Η προσέγγιση που δεν εστιάζει στο φταίξιμο
- Προσεγγίσεις υποστήριξης μεταξύ των συνομηλίκων
- Το μοντέλο του «συνομηλικού πρότυπο»
- Το μοντέλο της «συμβουλευτικής μεταξύ συνομηλίκων»
- Το μοντέλο της «Διαμεσολάβησης»

• Γονείς παιδιού που εκφοβίζεται:

- Συνεργαστείτε στενά με το σχολείο για να πληροφορηθείτε για την έκταση και τη σοβαρότητα του περιστατικού καθώς και για τους τρόπους αντιμετώπισής του
- Παρέχετε στο παιδί σας υποστήριξη και ασφάλεια, χωρίς να το κατακρίνετε
- Ακούστε προσεκτικά τι έχει να σας πει το παιδί σας για τα συναισθήματά του και για τις ανάγκες του
- Παρακολουθείτε την εξέλιξη της κατάστασης αλλά και την υγεία του παιδιού σας
- Αν το παιδί σας παραπονιέται για μεγάλο χρονικό διάστημα ότι έχει σωματικούς πόνους, αν παρατηρείτε ότι έχει δυσκολίες στον ύπνο ή αν αρνείται επίμονα να πάει στο σχολείο, επισκεφτείτε έναν ειδικό ψυχικής υγείας για παιδιά.

• Γονείς παιδιού που εκφοβίζει:

- Συζητήστε με τον Διευθυντή του σχολείου για το περιστατικό εκφοβισμού που προκλήθηκε από το παιδί σας
- Συνεργαστείτε με το σχολείο, για την αντιμετώπιση του προβλήματος του παιδιού σας σχετικά με τη βία
- Συνεργαστείτε με τον Διευθυντή και τον δάσκαλο του παιδιού σας για την εφαρμογή των κανόνων, των συνεπειών και την πρόληψη τέτοιων συμπεριφορών
- Παρακολουθήστε την εξέλιξη της κατάστασης και συνεργαστείτε στενά με το σχολείο. Παρατηρήστε αν το παιδί σας εμπλέκεται συχνά σε καβγάδες ή εκδηλώνει εκφοβιστική συμπεριφορά και με τα παιδιά της γειτονιάς ή και με εσάς στο σπίτι. Μιλήστε γι' αυτά στο Διευθυντή και το δάσκαλο της τάξης και συνεργαστείτε μαζί τους για να πάρετε βοήθεια

Όλα τα παραπάνω αποτελούν κάποιες άμεσες δράσεις σε επίπεδο πρόληψης και αντιμετώπισης στις οποίες μπορεί να προβεί το σχολείο, από μόνες τους όμως δε μπορούν να δώσουν λύση στο πρόβλημα του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο.

Χρειάζεται ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα παρέμβασης, στο οποίο να συμμετέχει το σύνολο της σχολικής κοινότητας αλλά και ευρύτεροι κοινωνικοί φορείς, προκειμένου να υπάρξει αποτελεσματική πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ

Μαθητές θύματα σχολικού εκφοβισμού	Ησυχολική βία με αριθμούς
ΗΠΑ	77%
Πορτογαλία	41,6%
Αγγλία	27%
Ιταλία	20%
Ελλάδα	14,7%
Ιρλανδία	13%
Νορβηγία	9%

75% των περιστατικών εκδηλώνεται στο προαύλιο
25% των περιστατικών συμβαίνει την ώρα της γυμναστικής
33% των θυτών δηλώνει ότι τα θύματα «το άξιζαν»
20% των μαθητών δηλώνει «συναισθηματικά αμέτοχο» στο ζήτημα
25% των θυμάτων δεν το λέει σε κανέναν
40% των θυμάτων το εκμυστηρεύεται στους γονείς του
50%+ των θυτών λέει ότι ούτε οι γονείς ούτε οι καθηγητές τούς έκαναν ποτέ παρατήρηση

Παρά τα παλαιότερα κρούσματα bullying, δεν έγινε ποτέ προσπάθεια να πιστοποιηθεί επισήμως το θέμα. Η Πρώτη προσπάθεια γίνεται μόλις το 2001 στην Αθήνα από τους Πατεράκη και Χουντουμάδη. Σύμφωνα με αυτή την έρευνα, η συχνότητα του bullying στα δημοτικά ήταν μικρότερη από αυτή

στην Πορτογαλία, την Ιταλία και τον Καναδά. Αργότερα, μια ακόμα έρευνα που διεξάγηκε το 2008 από την Σαπουνά, όπου ρωτήθηκαν μαθητές δημοσίων δημοτικών και γυμνασίων ηλικίας 10-14 ετών του Νομού Θεσσαλονίκης. Σύμφωνα με αυτή την έρευνα η συχνότητα του εκφοβισμού δεν ξεπερνάει τη συχνότητα της Αγγλίας, της Πορτογαλίας και της Ιταλίας.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους Πατεράκη και Χουντουμάδη , το 14,7% των μαθητών έχουν θυματοποιηθεί, το 6,2% αυτοπροσδιορίζονται θύτες ενώ το 4,8% υποστηρίζει πως είναι θύτης/θύμα (είτε και τα δύο , είτε θύμα που στη συνέχεια έγινε θύτης). Στην πιο πρόσφατη έρευνα της Σαπουνά το 6,2% των ερωτηθέντων έχει υπάρξει θύμα , το 5,8% ήταν θύτες ενώ το 1,1% ήταν θύτης/θύμα.

Σύμφωνα με τις Ψάλτη και Κωνσταντίνου (2007),το 1/10 των μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχει υποστεί κάποια μορφή εκφοβισμού σε βάθος ετών, ενώ τα 3/10 φοβούνται μη πέσουν θύματα σχολικού εκφοβισμού μερικές φορές μέχρι και πολύ συχνά. Ακόμη, το 1/10 των ερωτηθέντων (κυρίως αγόρια) δηλώνουν ότι συχνά έχουν πέσει θύματα λεκτικού, σεξουαλικού ή φυλετικού εκφοβισμού και 8% σε συμπεριφορά σωματικού, κοινωνικού ή ρατσιστικού, ενώ το 1/4 μπορεί να επιδοθεί σε παρόμοιες ενέργειες στο μέλλον.

Θεωρείται πως οι Έλληνες μαθητές δεν είναι τόσο εξοικειωμένοι με τον όρο σχολικό εκφοβισμό και πως τα ποσοστά είναι χαμηλά διότι αγνοούν την πλήρη έννοια του όρου, η οποία είναι ευρύτατη. Θα πρέπει οι μαθητές και γενικότερα οι άνθρωποι να ευαισθητοποιηθούν στο θέμα bullying, καθώς δε του δίνεται η δέουσα προσοχή από τα ΜΜΕ και από την εκπαίδευση.

Σύμφωνα με αναφορά του Διεθνούς Κέντρου Στατιστικών στοιχείων για την Εκπαίδευση το ποσοστό των μαθητών-θυμάτων αυξάνεται με γεωμετρική πρόοδο. Το 75% των ατόμων που ερωτήθηκαν στην έρευνα των Carney και Marellέχουν υποστεί κάποια μορφή εκφοβισμού. Επιπλέον, συγκρίνοντας τη συχνότητα του εκφοβισμού μεταξύ των χωρών , παρατηρούμε πως τα υψηλότερα ποσοστά κατέχουν ο Καναδάς και οι Η.Π.Α. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια αυξάνεται ανησυχητικά η σωματική βία και μεταξύ των κοριτσιών στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Πέρα όμως από τις έρευνες γύρω από τη συχνότητα του φαινομένου , έγιναν και άλλες που αφορούσαν την πιο συχνή μορφή , με την οποία εμφανίζεται το bullying. Η λεκτική μορφή εκφοβισμού, όπως οι «ταμπέλες» , είναι συνηθέστερη από τη σωματική βία. Τα αγόρια τείνουν να χρησιμοποιούν περισσότερο το σωματικό εκφοβισμό ενώ τα κορίτσια πιο έμμεσες μορφές. Και οι όμως μορφές είναι εξίσου επικίνδυνες και επιβλαβείς. Έρευνες που διεξάχθηκαν σε διάφορες χώρες (ΗΠΑ , Νορβηγία, Αυστραλία. Η.Β.) έχουν παρόμοια αποτελέσματα πάνω στη διαμόρφωση των δύο φύλων απέναντι στο σχολικό εκφοβισμό. Η κυριότερη, ίσως, διαφορά, μεταξύ της στάσης των δύο φύλων απέναντι στον εκφοβισμό, είναι ότι τα αγόρια εκφοβίζονται πολύ πιο συχνά από ότι τα κορίτσια. Επίσης όπως έδειξαν τα αποτελέσματα των ερευνών τα αγόρια, συχνότερα από τα κορίτσια, εκφοβίζονται σωματικά, ενώ τα κορίτσια βιώνουν πιο έμμεση μορφές.

Κεφάλαιο Έβδομο

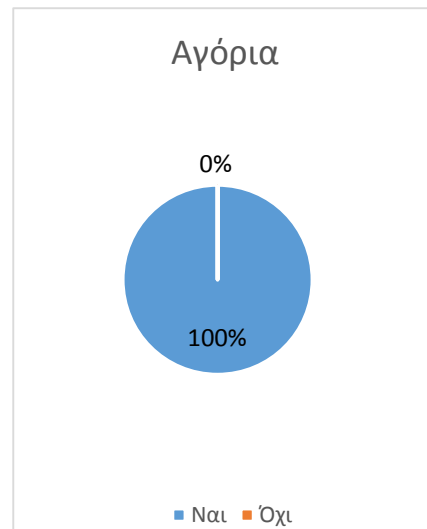
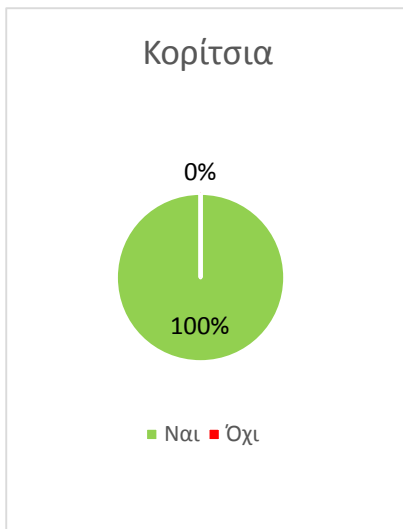
Συμπεράσματα και Αποτελέσματα Ερωτηματολογίων

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ

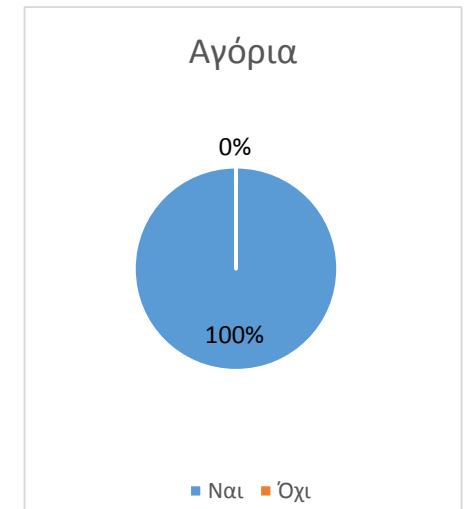
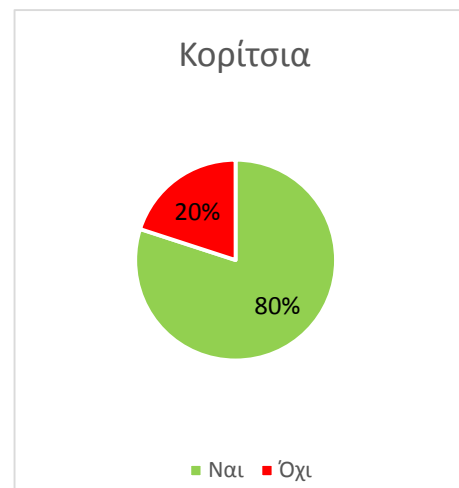
ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΟΙΡΑΣΤΗΚΑΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΣΕ ΑΤΟΜΑ 3^{ΩΝ} ΗΛΙΚΙΑΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΑΙ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ :

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ηλικιακή κατηγορία 9-12

1. Γνωρίζετε τι είναι το bullying

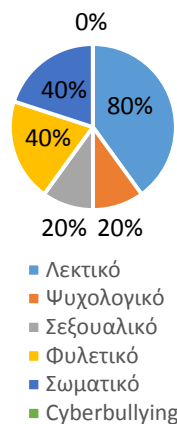

2. Αν ναι , έχετε βιώσει ;

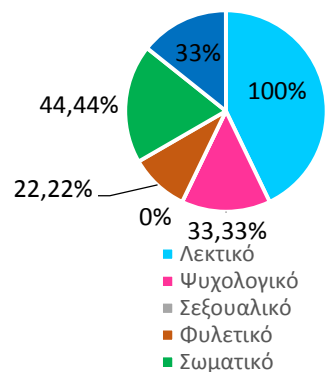

3. Σε περίπτωση που έχετε βιώσει, ποιο είδος;

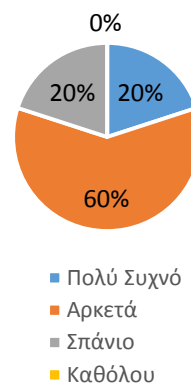
Κορίτσια

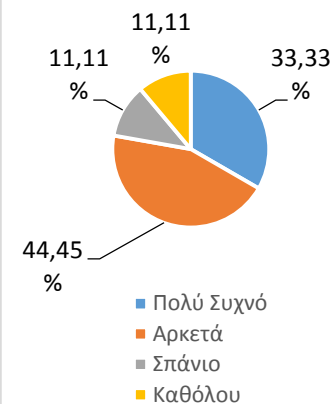
Αγόρια

Κορίτσια

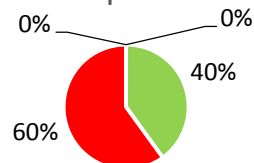
Αγόρια

5. Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι συμβαίνουν περιστατικά βίας;

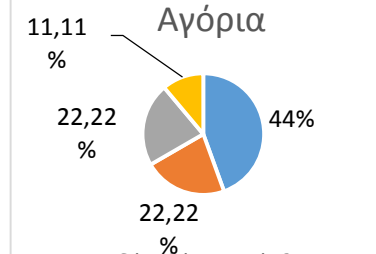
4. Θεωρείτε ότι το bullying είναι ένα συχνό φαινόμενο στην κοινωνία μας ;

Κορίτσια

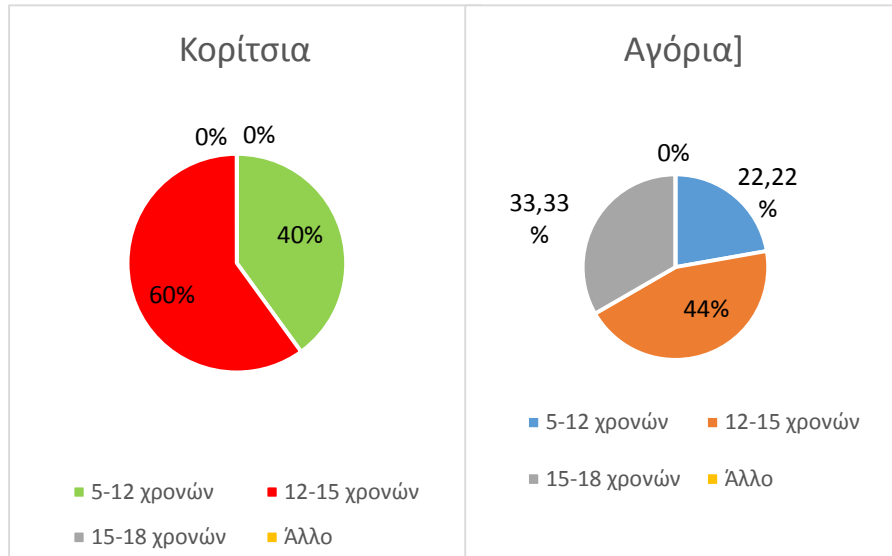
- Επειδή ο θύτης υπήρξε και ο ίδιος θύμα
- Επειδή το θύμα έχει κάποια προβλήματα
- Επειδή ο θύτης θέλει να δείξει πως είναι "μάγκας"
- Άλλο

Αγόρια

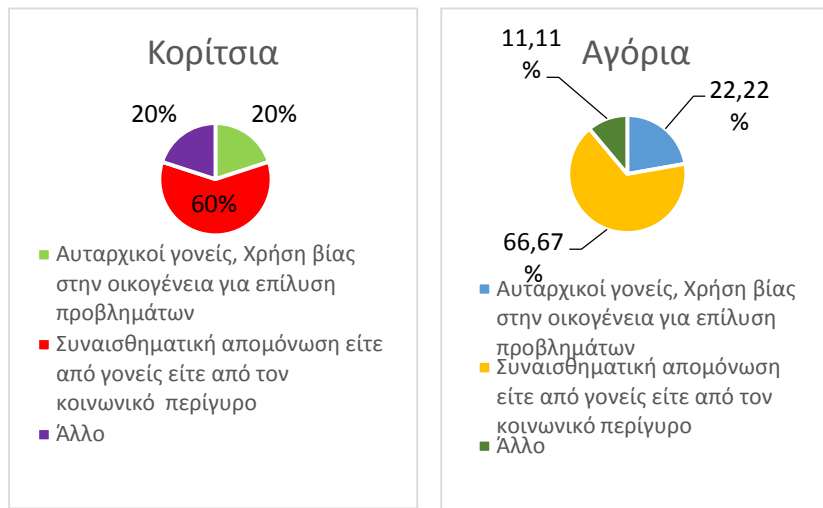

- Επειδή ο θύτης υπήρξε και ο ίδιος θύμα
- Επειδή το θύμα έχει κάποια προβλήματα
- Επειδή ο θύτης θέλει να δείξει πως είναι "μάγκας"
- Άλλο

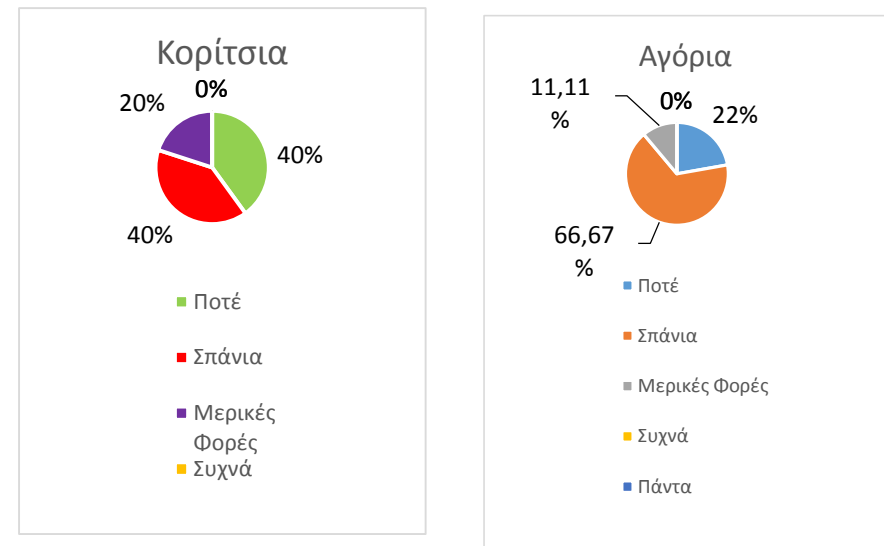
6. Σε ποια ηλικία πιστεύετε ότι υπάρχουν περισσότερα περιστατικά βίας;

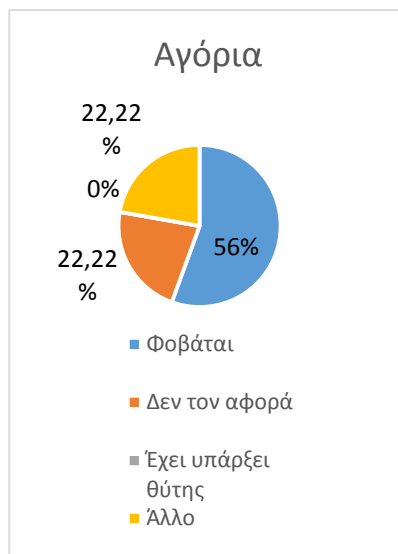
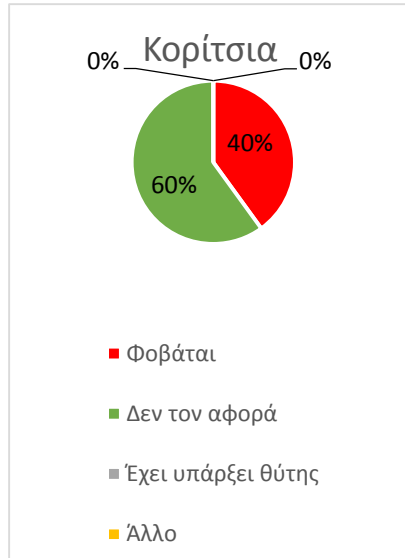
7. Για ποιους κατά τη γνώμη σας λόγους θα μπορούσε κάποιος να ασκήσει βία (bullying) ;

8. Θεωρείτε ότι παραβρισκόμενοι(παρατηρητές) ενός περιστατικού bullying επεμβαίνουν ;

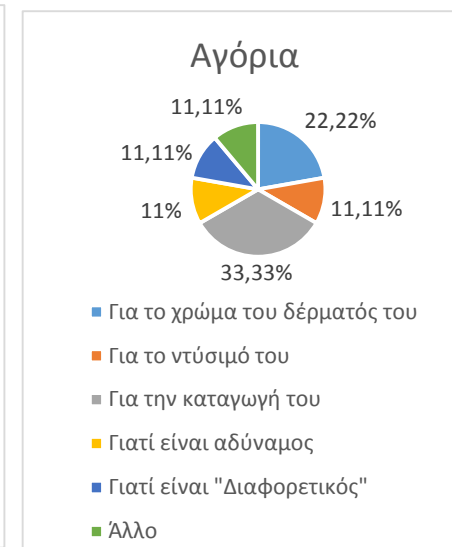
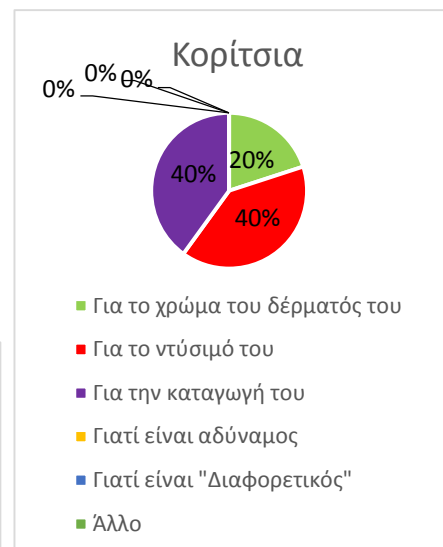
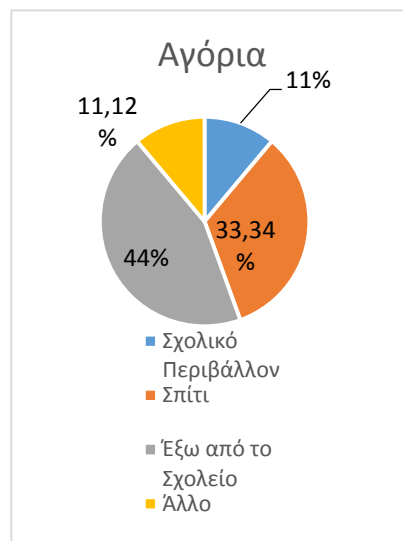
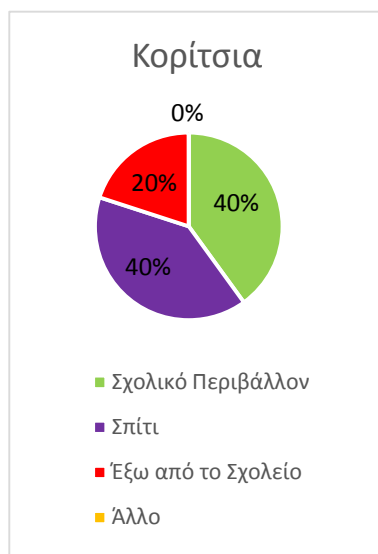

9. Γιατί κατά τη γνώμη σας ο παρατηρητής δεν αντιδρά;

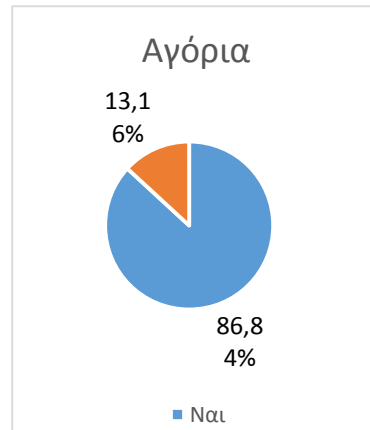
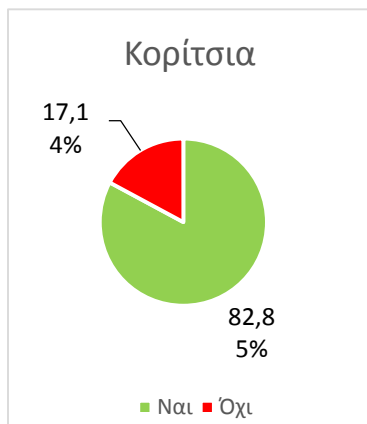
11. Για ποιους κατά τη γνώμη σας λόγους μπορεί κάποιος να γίνει θύμα εκφοβισμού στο σχολείο;

10. Ποιος είναι ο χώρος που συμβαίνουν συνήθως περιστατικά βίας;

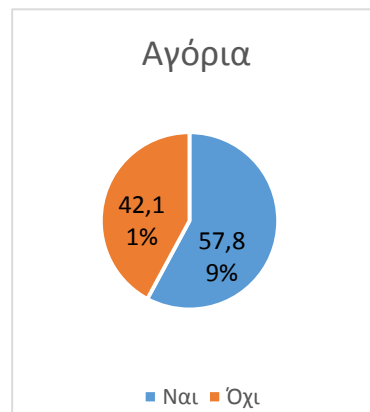
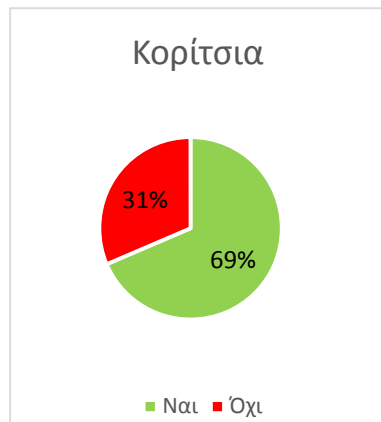

Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου ηλικιακής κατηγορίας 13-18

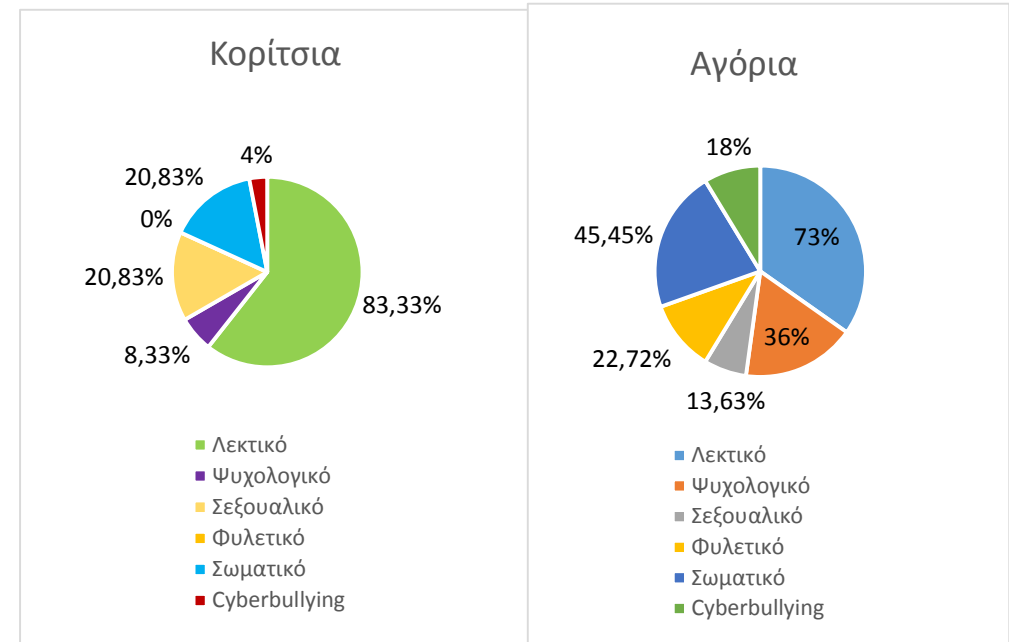
1. Γνωρίζετε τι είναι το bullying;

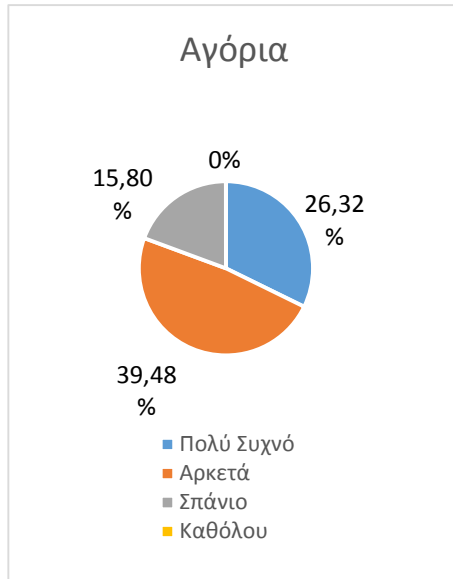
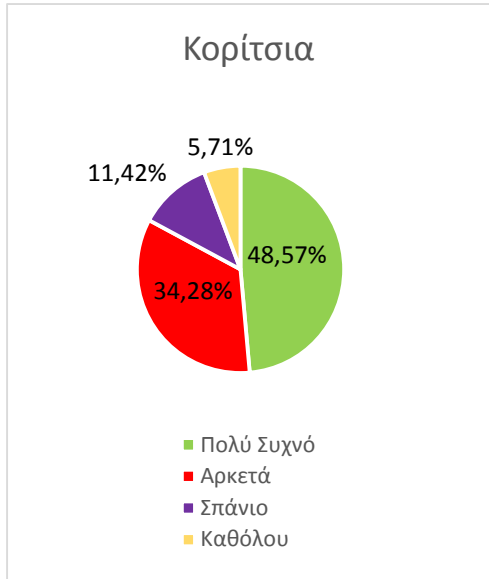
2. Αν ναι, έχετε βιώσει;

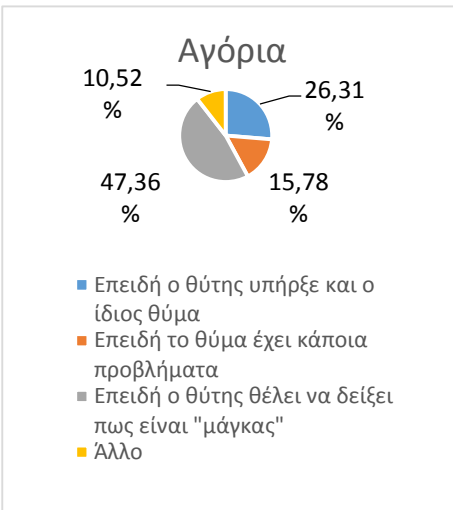
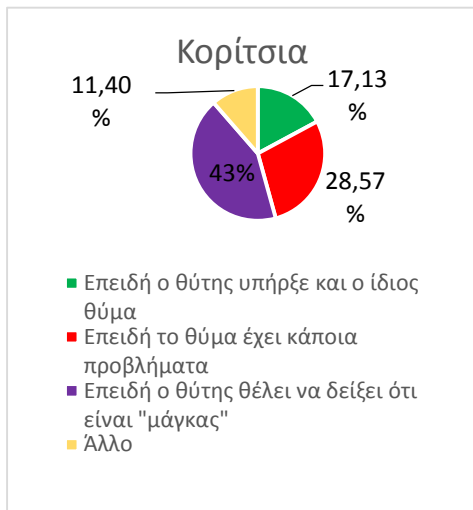
3. Σε περίπτωση που έχετε βιώσει, ποιο είδος;

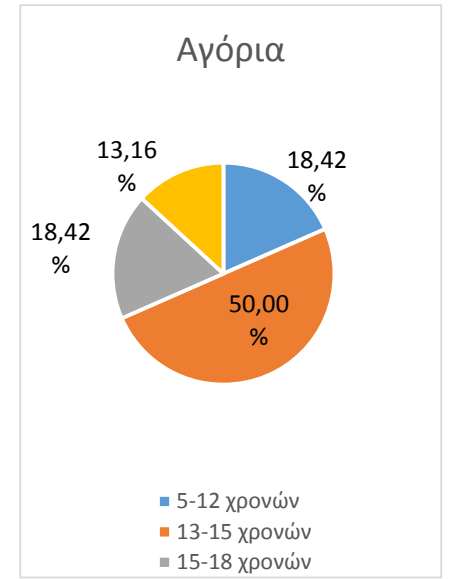
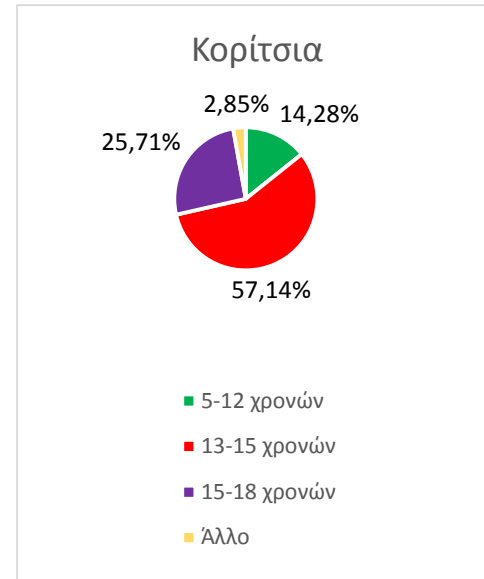
4. Θεωρείτε ότι το bullying είναι ένα συχνό φαινόμενο στην κοινωνία μας ;

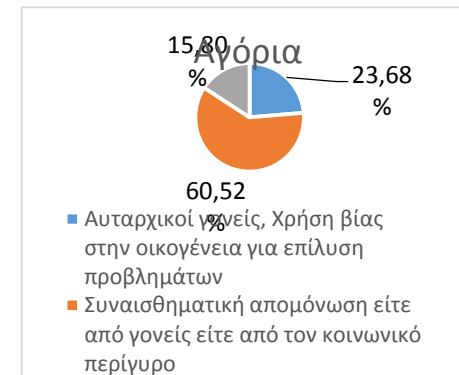
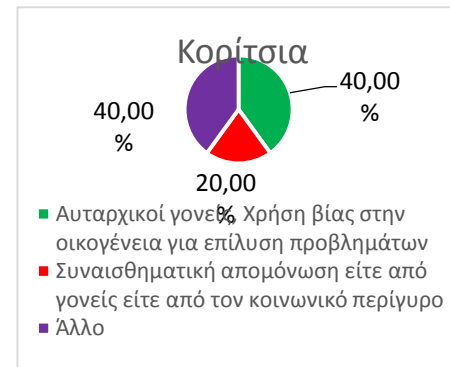
5. Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι συμβαίνουν περιστατικά βίας;

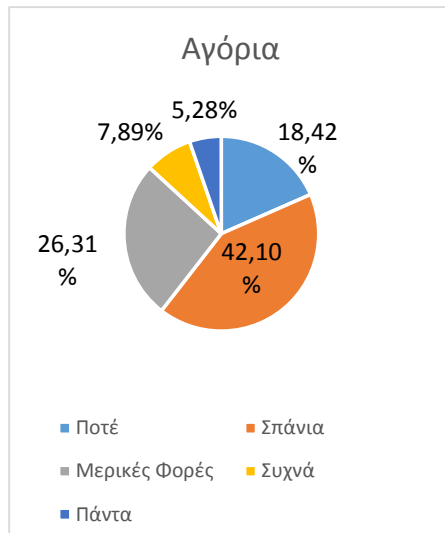
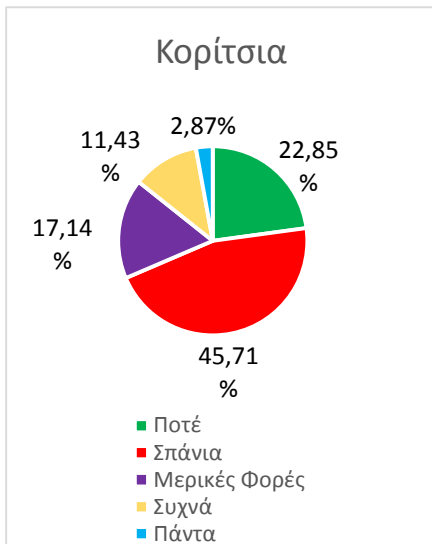
6. Σε ποια ηλικία πιστεύετε ότι υπάρχουν περισσότερα περιστατικά βίας;

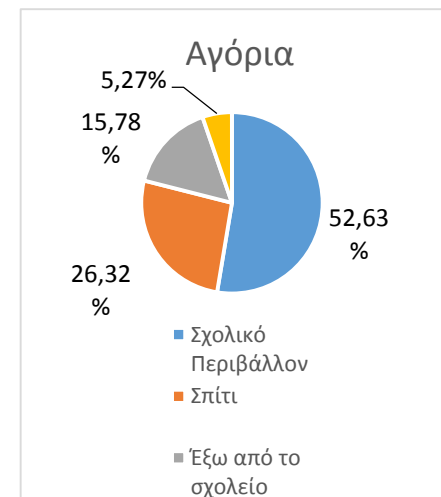
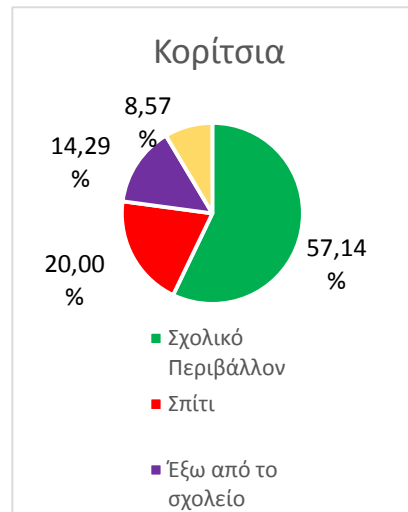
7. Για ποιους κατά τη γνώμη σας λόγους θα μπορούσε κάποιος να ασκήσει βία (bullying) ;

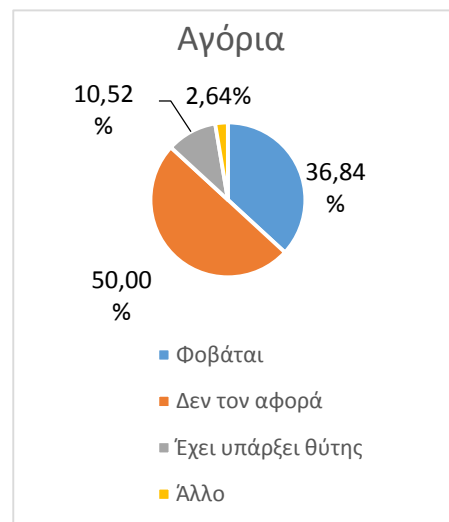
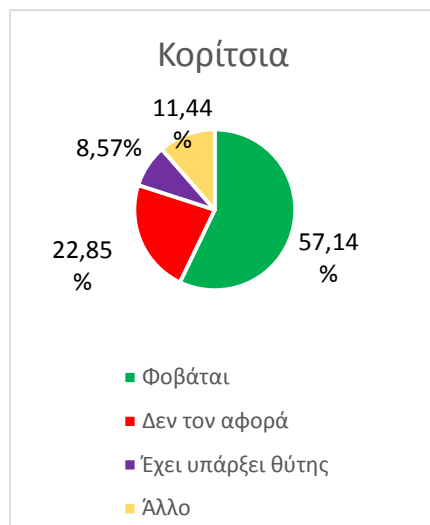
8. Θεωρείτε ότι παραβρισκόμενοι(παρατηρητές) ενός περιστατικού bullying επεμβαίνουν ;

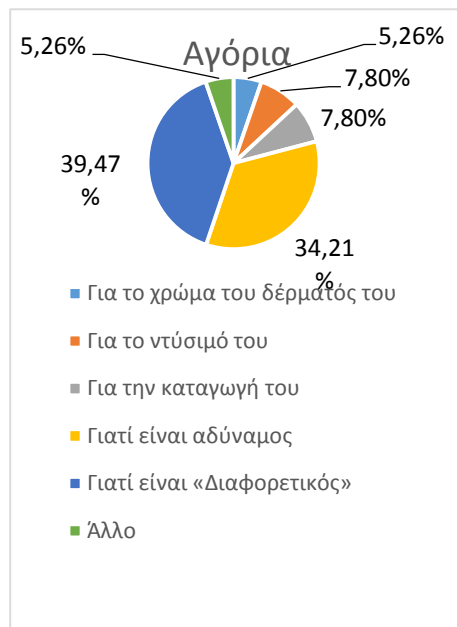
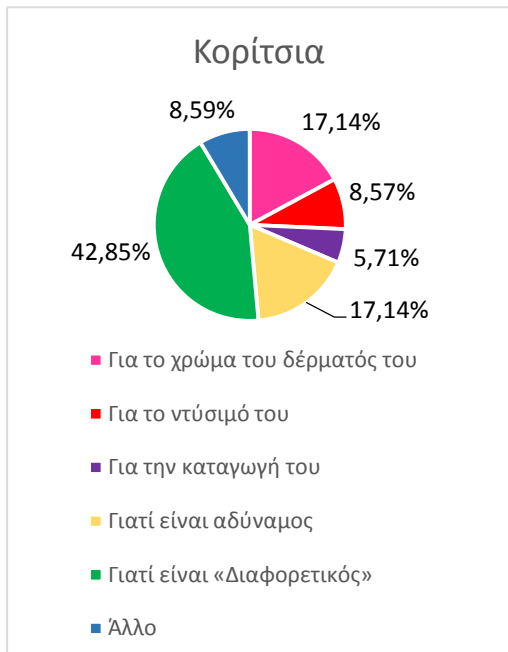
10. Ποιος είναι ο χώρος που συμβαίνουν συνήθως περιστατικά βίας;

9. Γιατί κατά τη γνώμη σας ο παρατηρητής δεν αντιδρά;

11. Για ποιους κατά τη γνώμη σας λόγους μπορεί κάποιος να γίνει θύμα εκφοβισμού στο σχολείο;

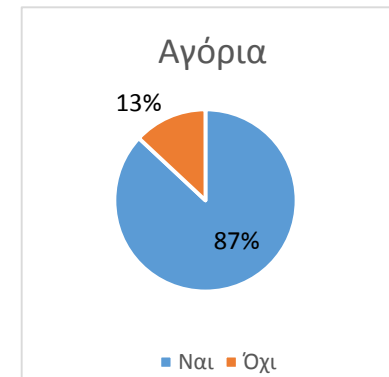
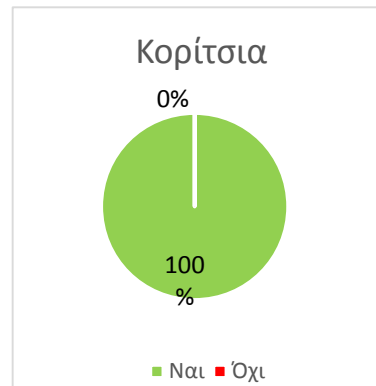

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ηλικιακή κατηγορία 18+

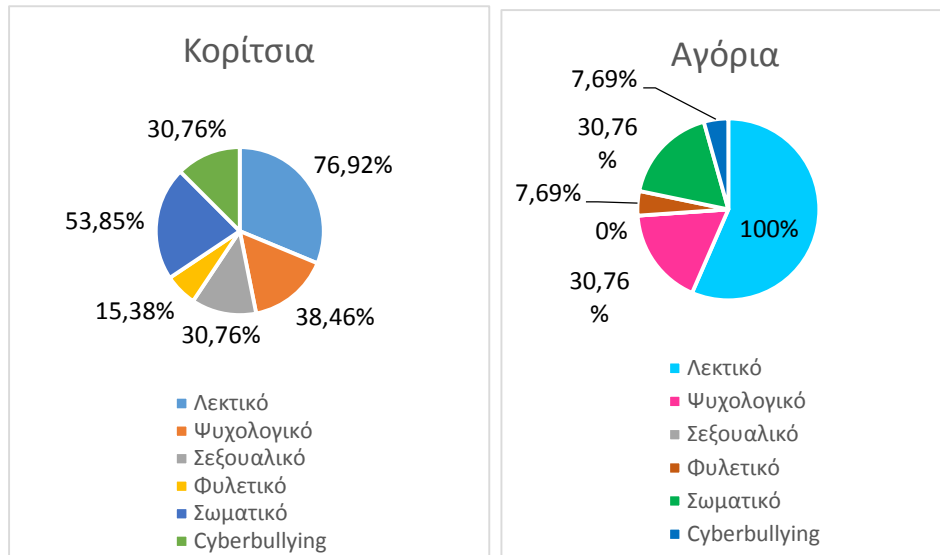
1. Γνωρίζετε τι είναι το bullying;

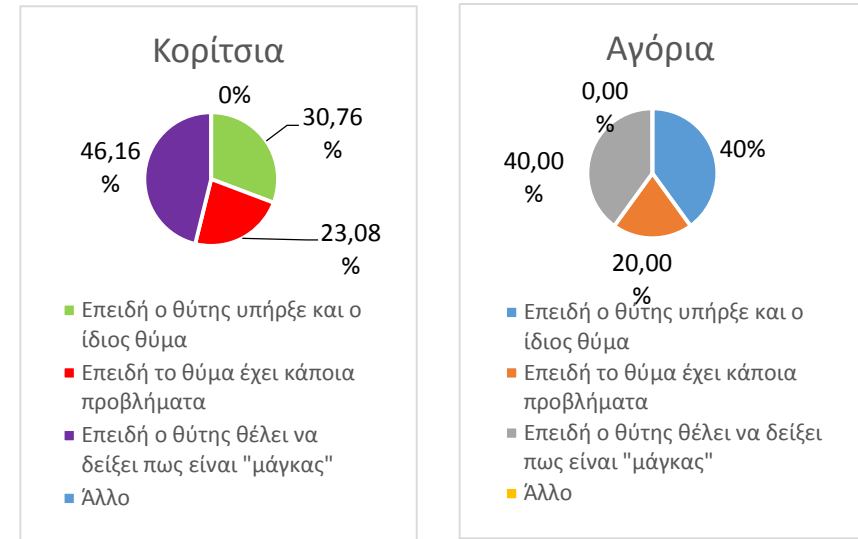
2. Αν ναι, έχετε βιώσει;

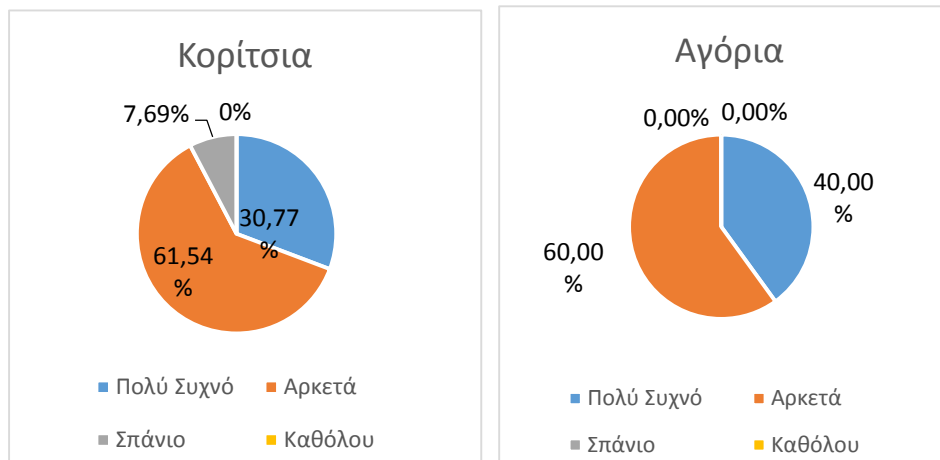
3. Σε περίπτωση που έχετε βιώσει, ποιο είδος;

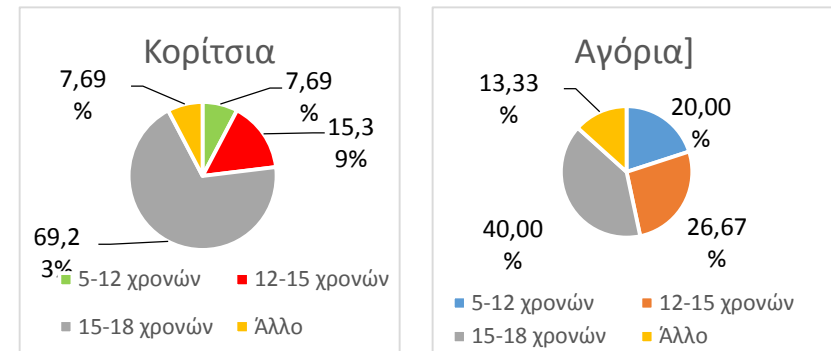
5. Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι συμβαίνουν περιστατικά βίας;

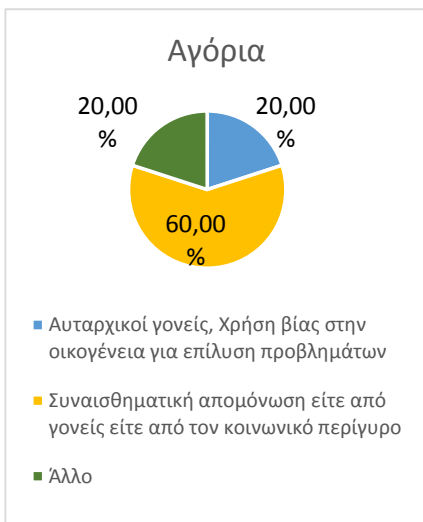
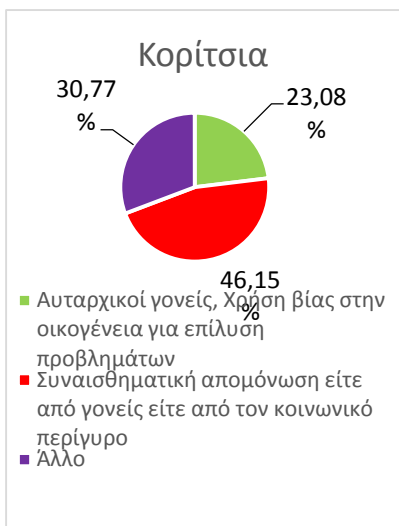
4. Θεωρείτε ότι το bullying είναι ένα συχνό φαινόμενο στην κοινωνία μας ;

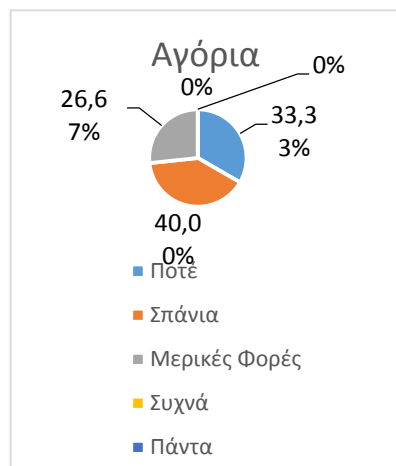
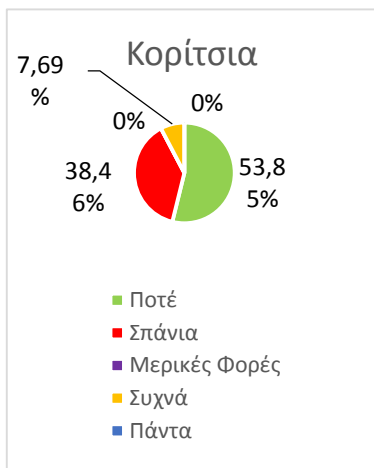
6. Σε ποια ηλικία πιστεύετε ότι υπάρχουν περισσότερα περιστατικά βίας

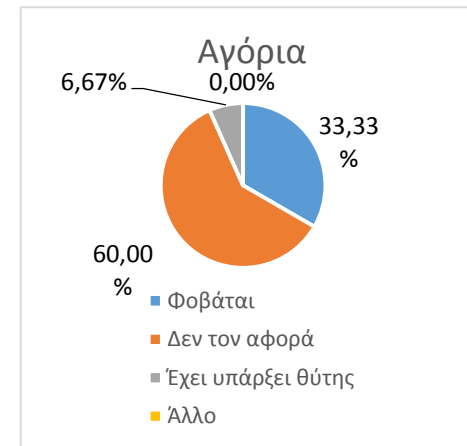
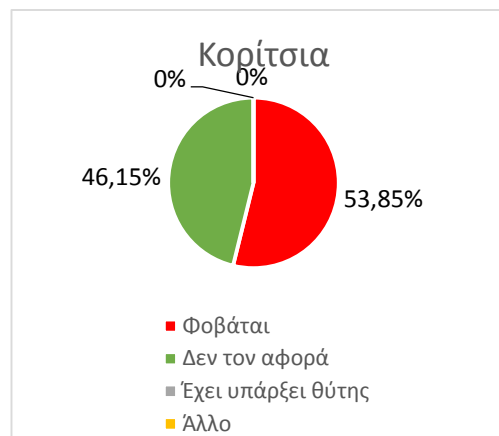
7. Για ποιους κατά τη γνώμη σας λόγους θα μπορούσε κάποιος να ασκήσει βία (bullying) ;

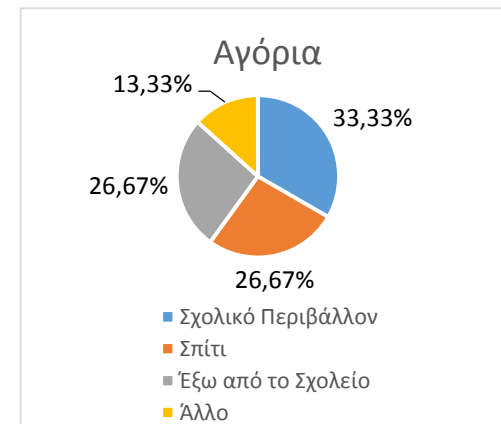
8. Θεωρείτε ότι παραβρισκόμενοι(παρατηρητές) ενός περιστατικού bullying επεμβαίνουν;

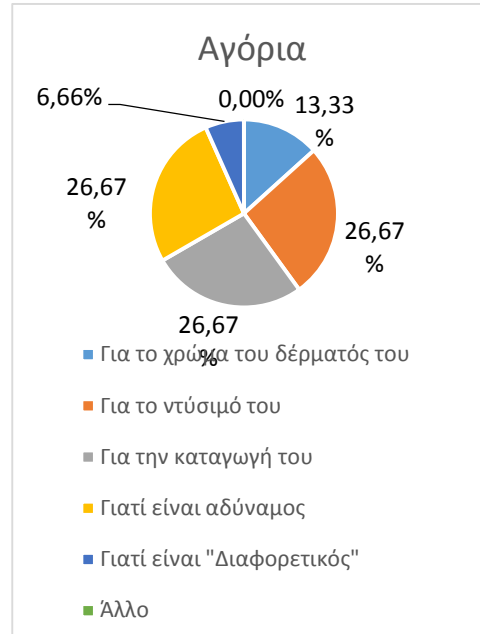
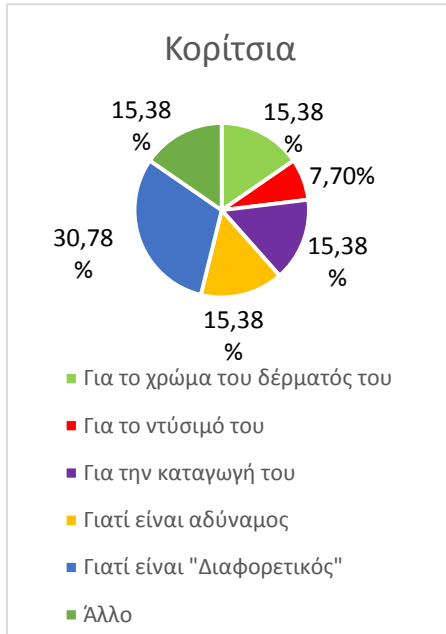
9. Γιατί κατά τη γνώμη σας ο παρατηρητής δεν αντιδρά;

10. Ποιος είναι ο χώρος που συμβαίνουν συνήθως περιστατικά βίας;

11. Για ποιους κατά τη γνώμη σας λόγους μπορεί κάποιος να γίνει θύμα εκφοβισμού στο σχολείο;

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ

Όπως προαναφέρθηκε, η παρούσα έρευνα διενεργήθηκε ανάμεσα σε μαθητές ηλικιακής κατηγορίας ετών 9-12 , 15-18 όπως και 18+. Δόθηκαν 120 ερωτηματολόγια εκ των οποίων επιστράφηκαν τα 115.

Η πλειοψηφία των μαθητών γνωρίζει τι σημαίνει ο όρος «σχολικός εκφοβισμός» , με ποσοστό 94,93%. Θύμα εκφοβισμού έχει πέσει το 82,3% , γεγονός το οποίο φανερώνει το πόσο έχει ξεπέσει η σημερινή κοινωνία. Όπως έχει προαναφερθεί, ο σχολικός εκφοβισμός χωρίζεται σε 6 είδη. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνάς μας, πιο συχνό το λεκτικό με διαφορά (ποσοστό 85,54%) . Ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός είναι ένα νέο είδος , το οποίο αυξάνεται ραγδαία με την άνοδο της τεχνολογίας. Πιο σπάνια είναι το σεξουαλικό και το φυλετικό με ποσοστά 14,20% και 18,001% αντίστοιχα. Μας εκπλήσσει το γεγονός ότι το σωματικό bullying δεν είναι το πιο συχνό είδος. Οι περισσότεροι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού είναι αρκετά συχνό , ύστερα από ένα επώνυμο περιστατικό και το θάνατο ενός φοιτητή στην Ελλάδα. Κατά την άποψη των ερωτηθέντων, το βασικό αίτιο που οδηγεί στον σχολικό εκφοβισμό είναι το γεγονός ότι ο θύτης θέλει να δείξει πως είναι «μάγκας» (ποσοστό 33,12%) . Η ηλικία στην οποία οι θύτες ασκούν πιο συχνά εκφοβισμό είναι η ηλικία της εφηβείας (13-18 ετών). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων οι λόγοι για τους οποίους ασκείται το bullying είναι η συναισθηματική και γενικά η απομόνωση των θυτών. Οι παρατηρητές ενός περιστατικού bullying , σύμφωνα με την άποψη των ερωτηθέντων επεμβαίνουν σπάνια. Έτσι μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η γενιά μας δε νοιάζεται για τον πόνο του άλλου και νοιάζεται περισσότερο για τον εαυτό της. Για αυτό το θέμα ρωτήσαμε τους μαθητές γιατί οι παρατηρητές δεν αντιδρούν. Εδώ οι απόψεις δίστανται. Τα κορίτσια πιστεύουν πως οι παρατηρητές φοβούνται να αντιδράσουν ενώ τα αγόρια υποστηρίζουν ότι δεν τους αφορά. Το πιο συχνό περιβάλλον που συμβαίνουν περιστατικά βίας είναι το σχολείο. Στην τελευταία μας ερώτηση , ρωτήσαμε ποιοι θα είναι οι λόγοι που μπορούν να καταστήσουν κάποιον θύμα . Η πλειοψηφία απάντησε ότι το θύμα είναι διαφορετικό.

Ζούμε σε μια κοινωνία μη ευαισθητοποιημένη, ανασφαλή. Πρέπει το σχολείο να αναλάβει το ρόλο του μεσολαβητή μεταξύ της γνώσης του bullying και των μαθητών καθώς όλα ξεκινάνε από την παιδεία

Κεφάλαιο Όγδοο:
Απαντήσεις στις ερωτήσεις για τον Ψυχολόγο

Ερώτηση 1^η : Για ποιους λόγους ένα παιδί μπορεί να δέχεται επιθέσεις εκφοβισμού και βίας στο σχολείο;

Απάντηση

Ένα παιδί μπορεί να είναι το θύμα αν διαφέρει από το σύνολο, ως προς το χρώμα, ως προς δυσλεξικά προβλήματα ή την ανικανότητα στα αθλήματα. Επίσης μπορεί να θυματοποιηθεί κάποιος αν είναι αποκομμένο και παθητικό στη συμπεριφορά του.

Ερώτηση 2^η: Για ποιους λόγους ένας μαθητής αναπτύσσει εκφοβιστικές και βίαιες συμπεριφορές;

Απάντηση

Ένας μαθητής μπορεί να γίνει θύτης αν έχει παρόμοια πρότυπα στο σπίτι ή γενικά από το ενήλικο περιβάλλον του (π.χ. αυταρχικοί γονείς), αν είναι παραμελημένος ή σε πιο ακραίες περιπτώσεις αν ο ίδιος ήταν κάποτε θύμα και θέλει να κάνει αντίποινα.

Ερώτηση 3^η: Ποια είναι η συχνότητα του προβλήματος;

Απάντηση

Σε κάθε σχολείο λίγο πολύ υπάρχει αυτό το φαινόμενο σε άλλο σε μικρότερο βαθμό και σε άλλο μεγαλύτερο.

Ερώτηση 4^η : Ποια είναι τα βασικά γνωρίσματα των πράξεων εκφοβισμού και βίας στο σχολείο;

Απάντηση

Οι πράξεις αυτές γίνονται ΣΚΟΠΙΜΑ και συχνά με σκοπό να πληγωθεί το θύμα

Ερώτηση 5^η: Ποια σημάδια θα μπορούσαν να αποτελούν ενδείξεις ότι ένας μαθητής έχει εμπλοκή σε περιστατικά εκφοβισμού;

Απάντηση

Τα θύματα είναι φοβισμένα, κλεισμένα στον εαυτό τους και ζητούν να μείνουν στην τάξη. Αρκετές φορές υπάρχουν σωματικά σημάδια, σπάνια απότομες απαντήσεις και η βαθμολογία τους πέφτει ραγδαία.

Οι θύτες συχνά παραπονιούνται, έχουν πιθανώς αυθάδη συμπεριφορά

Ερώτηση 6^η : Ποιες μορφές μπορεί να πάρει ο εκφοβισμός και η βία στο σχολείο;

Απάντηση

Οι μορφές που μπορεί να πάρει ο εκφοβισμός είναι

Λεκτικός Εκφοβισμός (με βρισιές κ.λπ.)

Σωματικός Εκφοβισμός (και άμεσος και έμμεσος)

Ψυχολογικός

Σεξουαλικός

Cyberbullying

Ερώτηση 7^η : *Το φαινόμενο αυτό έχει αυξηθεί ή μειωθεί τα τελευταία 10 χρόνια;*

Απάντηση

Αυτό το φαινόμενο είχε δραματική αύξηση τα τελευταία χρόνια, λόγω

α) χαλάρωσης και επιεικείας από τους καθηγητές

β)πολλά παιδιά είναι παραμελημένα

γ)οικονομικής κρίσης, καθώς οι γονείς είναι φορτωμένοι, ξεσπούν στα παιδιά τους , τα οποία με τη σειρά τους εκτονώνονται στους συμμαθητές τους

Ερώτηση 8^η: *Πόσο σοβαρό είναι το φαινόμενο και ποιες οι επιπτώσεις του;*

Απάντηση

Αυτό το τραγικό φαινόμενο είναι πολύ σοβαρό και οι επιπτώσεις είναι πολύ σοβαρές.

Ερώτηση 9^η : *Οι γονείς γνωρίζουν ή αγνοούν ότι τα παιδιά τους εμπλέκονται σε τέτοια περιστατικά;*

Απάντηση

Οι περισσότεροι γονείς αγνοούν αυτά τα φαινόμενα ή δεν τα λαμβάνουν σοβαρά υπόψιν.

ΤΕΛΟΣ ΚΥΡΙΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

-

ΕΡΕΥΝΑΣ

Επίλογος

Στο σημείο αυτό ολοκληρώνεται η ερευνά μας. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο σχολικός εκφοβισμός είναι ένα πολύ συχνό φαινόμενο, αυξανόμενο με γεωμετρική πρόοδο. Το φαινόμενο αυτό αποδεδειγμένα διαβρώνει τις σχέσεις μεταξύ ανθρώπων της ίδιας κοινωνίας, καθώς επίσης τις αξίες τους, ενώ μπορεί να απειλήσουν ακόμη και το υπέρτατο αγαθό της ζωής.

Το φαινόμενο αυτό, μετά από τις πληροφορίες που συλλέξαμε από την έρευνα και από το βιωματικό τρόπο με τον οποίο μάθαμε πολλά με την επίσκεψή μας στο «Δίκτυο Άλφα», είναι φανερό ότι στη χώρα μας ο σχολικός εκφοβισμός υπάρχει με τον δικό του τρόπο σε κάθε σχολείο, γεγονός που ανησυχεί τους πάντες. Σε τέτοια φαινόμενα δε φταίει πάντα μόνο ένας, αλλά οι πολλοί και ιδιαίτερα το κοινωνικό και χρονικό πλαίσιο στο οποίο ζει κανείς. Για παράδειγμα σε εποχές οικονομικής αλλά και πνευματικής κρίσης, τα προβλήματα, όπως αυτό, ολοένα και οξύνονται.

Παρόλα αυτά, σημαντικότερο δεν είναι να σταματήσουμε το φαινόμενο μετά την εμφάνισή του αλλά η πρόληψη του. Τη σήμερον ημέρα, η κοινωνία μας δεν είναι πλήρως ενήμερη εις βάθος για την έννοια του εκφοβισμού και συνεπώς αγνοεί τις συνέπειες του. Για αυτό το λόγο καλό θα ήταν να πραγματοποιηθούν περισσότερα σεμινάρια και παρουσιάσεις στο χώρο του σχολείου με στόχο την ευαισθητοποίηση μαθητών και εκπαιδευτικών όσον αφορά το φαινόμενο του bullying. Το σχολείο οφείλει να είναι ο μεσολαβητής μεταξύ γνώσης-μαθητή και μαθητή-κοινωνίας. Έτσι, ώστε όλα τα παιδιά να είναι ψυχολογικά υγιή, καλό θα ήταν το κράτος να τοποθετήσει ψυχολόγους σε όλα τα σχολεία, από δημοτικά μέχρι και ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Στις μέρες μας με τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, το διαδίκτυο είναι το πιο εύχρηστο εργαλείο που υπάρχει. Έτσι, αναπτύσσονται διάφορες ιστοσελίδες με σκοπό την αντιμετώπιση, την καταπολέμηση και σε τελική ανάλυση την εξάλειψη αυτού του φαινομένου κοινωνικής παθογένειας. Το Πρόγραμμα Πρόληψης του Σχολικού Εκφοβισμού του Olweus, για

παράδειγμα διατίθεται δωρεάν στο διαδίκτυο προς ενημέρωση και καθοδήγηση των αρμόδιων φορέων. Το έμβλημα της σελίδας μάλιστα ηχεί σαν παρακαταθήκη για το μέλλον: “shaping attitudes, changing behaviors” («διαμορφώνοντας νοοτροπίες, αλλάζοντας συμπεριφορές»), ενώ στη σχετική ιστοσελίδα για την πρόληψη του σχολικού εκφοβισμού, www.beatbullying.org, δηλώνεται ρητά ότι στόχος είναι μία κοινωνία όπου ο εκφοβισμός δε γίνεται αποδεκτός.

Το σημαντικότερο πάντως είναι να υπάρξει κινητοποίηση κατά του σχολικού εκφοβισμού. Οι Pepler, Rigby και Smith (2004) έχουν συμπεράνει ότι δε μαθαίνουμε μόνο από τις επιτυχίες, αλλά και -πολύ περισσότερο ίσως- από τις αποτυχίες. Που σημαίνει ότι κάθε προσπάθεια στην κατεύθυνση καταστολής του εκφοβισμού -εφόσον σέβεται βέβαια τις επιταγές της επιστήμης και του ανθρωπισμού- είναι θεμιτή. Το μόνο που δε συγχωρείται όταν πρόκειται για ένα τέτοιο ζήτημα είναι η απραξία.

Παράρτημα Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο που έχετε στα χέρια σας, έχει συνταχθεί στα πλαίσια της Ερευνητικής Εργασίας της Α΄ τάξης του 3ου Γενικού Λυκείου Αμπελοκήπων και σκοπό έχει να ερευνήσει τις γνώσεις σας σε σχέση με τον εκφοβισμό (bullying). Τονίζουμε πως η έρευνα είναι **ΑΝΩΝΥΜΗ**.

Γενικές Ερωτήσεις

- A. Φύλο : Αγόρι Κορίτσι
- B. Ηλικία : 9-12 13-15 15-18 18+

Ειδικές Ερωτήσεις

1. Γνωρίζετε τι είναι το bullying;
Ναι Όχι
2. Αν ναι , έχετε βιώσει ;
Ναι Όχι
3. Σε περίπτωση που έχετε βιώσει, ποιο είδος;
Λεκτικό Σεξουαλικό Σωματικό
Ψυχολογικό Φυλετικό Cyber-Bullying

4. Πόσο συχνό είναι το bullying στις μέρες μας;

Πολύ Συχνό

Αρκετά

Σπάνιο

Ποτέ

5. Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι συμβαίνουν περιστατικά βίας;

Επειδή ο θύτης υπήρξε και ο ίδιος θύμα

Επειδή το θύμα έχει κάποια προβλήματα

Επειδή ο θύτης θέλει να δείξει ότι είναι «μάγκας»

Άλλο

6. Σε ποια ηλικία πιστεύετε ότι υπάρχουν περισσότερα περιστατικά βίας;

5-12 χρονών

12-15 χρονών

15-18 χρονών

Άλλο

7. Γιατί κάποιος προκαλεί βία;

Ενδοοικογενειακή βία

Αδιαφορία Κηδεμόνα

Άλλο

8. Οι παρατηρητές μιας πράξης επεμβαίνουν;

Ποτέ

Σπάνια

Μερικές Φορές

Συχνά

Πάντα

9. Γιατί ο παρατηρητής δεν αντιδρά;

Φοβάται

Δεν τον αφορά

Έχει υπάρξει θύτης

Άλλο

10. Ποιος είναι ο χώρος που συμβαίνουν συνήθως περιστατικά βίας;

Τάξη

Τουαλέτες

Σπίτι

Έξω από το σχολείο

Άλλο

11. Για ποιους λόγους γίνεται κάποιος θύμα εκφοβισμού στο σχολείο

Για το χρώμα του δέρματός του

Για το ντύσιμό του

Για την καταγωγή του

Γιατί είναι αδύναμος

Γιατί είναι «Διαφορετικός»

Άλλο

Παράρτημα Βιβλιογραφία

Ορισμός και Περιγραφή του Φαινομένου

1)

https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ad=rja&uact=8&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fthess.pde.sch.gr%2Fjm%2Findex.php%2F2010-06-24-06-35-37%2F2010-07-02-09-46-44%2Fcategory%2F21%3Fdownload%3D686&ei=bV3OVNDKJ4v1UKu2g_gB&usg=AFQjCNG11YBdRGb3Uw9OySRFLMq5QB9-0Q&sig2=OX3tFiVShuQa45FpuY7izg

2) <http://en.wikipedia.org/wiki/Bullying/>

Ιστορία του Σχολικού Εκφοβισμού

1) <http://bullying190.blogspot.gr/2012/10/history-of-bullying.html>

2) <http://en.wikipedia.org/wiki/Bullying>

Είδη του Σχολικού Εκφοβισμού

Λεκτικός Εκφοβισμός

1) www.sciencearchives.wordpress.com

2) Μεταπτυχιακή εργασία της κ. Ειρήνης Ν. Βεγιάννη («Σχολικός εκφοβισμός και Εκπαιδευτικός»)

Ψυχολογικός Εκφοβισμός

Εφημερίδα η Σημερινή

Σωματικός Εκφοβισμός

1) www.antibullying.info

2) www.unmed.gr

3) Ερευνητική Εργασία 5ου Λυκείου Σερρών («Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας-εκφοβισμού»)

4) Μεταπτυχιακή Εργασία της κ. Ειρήνης Ν. Βεγιάννη («Σχολικός Εκφοβισμός και Εκπαιδευτικός»)

5) Πτυχιακή Εργασία της κ. Όλγας Τσικρικά («Το φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού»)

6) Συνοπτικό Εγχειρίδιο αντιμετώπισης σχολικού εκφοβισμού εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της κ. Αθηνάς Καραβολτσού

Ηλεκτρονικός Εκφοβισμός

1) <http://en.wikipedia.org/wiki/Cyberbullying>

2) http://el.wikipedia.org/wiki/Διαδικτυακός_Εκφοβισμός

3) www.infokids.gr/2011/11/cyber-bullying-τι-είναι-και-πως-το-αντιμετωπίζουμε/

4) <http://3dim-tripol.ark.sch.gr/Endosxolikh%20Via.htm>

5) Μεταπτυχιακή Εργασία της κ. Ειρήνης Ν. Βεγιάννη («Σχολικός Εκφοβισμός και Εκπαιδευτικός»)

Φυλετικός Εκφοβισμός

- 1) Ερευνητική Εργασία 5ου Λυκείου Σερρών («Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας-εκφοβισμού»)
- 2) Μεταπτυχιακή Εργασία της κ. Ειρήνης Ν. Βεγιάννη («Σχολικός Εκφοβισμός και Εκπαιδευτικός»)
- 3) Πτυχιακή Εργασία της κ. Όλγας Τσικρικά («Το φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού»)
- 4) Συνοπτικό Εγχειρίδιο αντιμετώπισης σχολικού εκφοβισμού εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της κ. Αθηνάς Καραβολτσού

Σεξουαλικός Εκφοβισμός

- 1) Ερευνητική Εργασία 5ου Λυκείου Σερρών («Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας-εκφοβισμού»)
- 2) Μεταπτυχιακή Εργασία της κ. Ειρήνης Ν. Βεγιάννη («Σχολικός Εκφοβισμός και Εκπαιδευτικός»)
- 3) Πτυχιακή Εργασία της κ. Όλγας Τσικρικά («Το φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού»)
- 4) Συνοπτικό Εγχειρίδιο αντιμετώπισης σχολικού εκφοβισμού εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της κ. Αθηνάς Καραβολτσού

Χαρακτηριστικά Θύτη-Θύματος-Παρατηρητή

- 1) Ερευνητική Εργασία 5ου Λυκείου Σερρών («Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας-εκφοβισμού»)
- 2) Μεταπτυχιακή Εργασία της κ. Ειρήνης Ν. Βεγιάννη («Σχολικός Εκφοβισμός και Εκπαιδευτικός»)
- 3) Πτυχιακή Εργασία της κ. Όλγας Τσικρικά («Το φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού»)
- 4) Συνοπτικό Εγχειρίδιο αντιμετώπισης σχολικού εκφοβισμού εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της κ. Αθηνάς Καραβολτσού

Αίτια του Bullying

- 1) Ερευνητική Εργασία 5ου Λυκείου Σερρών («Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας-εκφοβισμού»)
- 2) Μεταπτυχιακή Εργασία της κ. Ειρήνης Ν. Βεγιάννη («Σχολικός Εκφοβισμός και Εκπαιδευτικός»)
- 3) Πτυχιακή Εργασία της κ. Όλγας Τσικρικά («Το φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού»)
- 4) Συνοπτικό Εγχειρίδιο αντιμετώπισης σχολικού εκφοβισμού εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της κ. Αθηνάς Καραβολτσού

Επιπτώσεις του Bullying

1) Ερευνητική Εργασία 5ου Λυκείου Σερρών («Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας-εκφοβισμού»)

2) Μεταπτυχιακή Εργασία της κ. Ειρήνης Ν. Βεγιάννη («Σχολικός Εκφοβισμός και Εκπαιδευτικός»)

3) Πτυχιακή Εργασία της κ. Όλγας Τσικρικά («Το φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού»)

4) Συνοπτικό Εγχειρίδιο αντιμετώπισης σχολικού εκφοβισμού εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της κ. Αθηνάς Καραβολτσού

Τρόποι Αντιμετώπισης του Bullying

1) <http://www.antibullyingnetwork.gr/page.aspx?id=106>

2) Μεταπτυχιακή Εργασία της κ. Ειρήνης Ν. Βεγιάννη («Σχολικός Εκφοβισμός και Εκπαιδευτικός»)

Στατιστικά του Bullying

1) Μεταπτυχιακή Εργασία της κ. Ειρήνης Ν. Βεγιάννη («Σχολικός Εκφοβισμός και Εκπαιδευτικός»)

2) Πτυχιακή Εργασία της κ. Όλγας Τσικρικά («Το φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού»)

Ερωτήσεις για το Ερωτηματολόγιο

2) <http://2-epal-neas-smyrnis-projects.wikispaces.com/ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ+ΓΙΑ+ΤΗΝ+ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΗ+ΒΙΑ>